

Z A K O N

O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA SA INVALIDITETOM

Član 1.

Potvrđuje se Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom usvojena na 61. zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, na sednici od 13. decembra 2006. godine u Njujorku, u originalu na engleskom jeziku.

Član 2.

Tekst Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik glasi:

Annex I

Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Preamble

The States Parties to the present Convention,

(a) *Recalling* the principles proclaimed in the Charter of the United Nations which recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world,

(b) *Recognizing* that the United Nations, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, has proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind,

(c) *Reaffirming* the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination,

(d) *Recalling* the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Convention on the Rights of the Child, and the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,

(e) *Recognizing* that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others,

(f) *Recognizing* the importance of the principles and policy guidelines contained in the World Programme of Action concerning Disabled Persons and in the Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with

A/RES/61/106

3

Disabilities in influencing the promotion, formulation and evaluation of the policies,

plans, programmes and actions at the national, regional and international levels to further equalize opportunities for persons with disabilities,

(g) *Emphasizing* the importance of mainstreaming disability issues as an integral part of relevant strategies of sustainable development,

(h) *Recognizing also* that discrimination against any person on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person,

(i) *Recognizing further* the diversity of persons with disabilities,

(j) *Recognizing* the need to promote and protect the human rights of all persons with disabilities, including those who require more intensive support,

(k) *Concerned* that, despite these various instruments and undertakings, persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society and violations of their human rights in all parts of the world,

(l) *Recognizing* the importance of international cooperation for improving the living conditions of persons with disabilities in every country, particularly in developing countries,

(m) *Recognizing* the valued existing and potential contributions made by persons with disabilities to the overall well-being and diversity of their communities, and that the promotion of the full enjoyment by persons with disabilities of their human rights and fundamental freedoms and of full participation by persons with disabilities will result in their enhanced sense of belonging and in significant advances in the human, social and economic development of society and the eradication of poverty,

(n) *Recognizing* the importance for persons with disabilities of their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices,

(o) *Considering* that persons with disabilities should have the opportunity to be actively involved in decision-making processes about policies and programmes, including those directly concerning them,

(p) *Concerned* about the difficult conditions faced by persons with disabilities who are subject to multiple or aggravated forms of discrimination on the basis of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic, indigenous or social origin, property, birth, age or other status,

(q) *Recognizing* that women and girls with disabilities are often at greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation,

(r) *Recognizing* that children with disabilities should have full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children, and recalling obligations to that end undertaken by States Parties to the Convention on the Rights of the Child,

(s) *Emphasizing* the need to incorporate a gender perspective in all efforts to promote the full enjoyment of human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities,

(t) *Highlighting* the fact that the majority of persons with disabilities live in conditions of poverty, and in this regard recognizing the critical need to address the negative impact of poverty on persons with disabilities,

A/RES/61/106

(u) *Bearing in mind* that conditions of peace and security based on full respect for the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations and observance of applicable human rights instruments are indispensable for the full protection of persons with disabilities, in particular during armed conflicts and foreign occupation,

(v) *Recognizing* the importance of accessibility to the physical, social, economic and cultural environment, to health and education and to information and communication, in enabling persons with disabilities to fully enjoy all human rights and fundamental freedoms,

(w) *Realizing* that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he or she belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the International Bill of Human Rights,

(x) *Convinced* that the family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State, and that persons with disabilities and their family members should receive the necessary protection and assistance to enable families to contribute towards the full and equal enjoyment of the rights of persons with disabilities,

(y) *Convinced* that a comprehensive and integral international convention to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities will make a significant contribution to redressing the profound social disadvantage of persons with disabilities and promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities, in both developing and developed countries,

Have agreed as follows:

Article 1

Purpose

The purpose of the present Convention is to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent dignity. Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others.

Article 2

Definitions

For the purposes of the present Convention:

“Communication” includes languages, display of text, Braille, tactile communication, large print, accessible multimedia as well as written, audio, plainlanguage,

human-reader and augmentative and alternative modes, means and formats of communication, including accessible information and communication technology;

“Language” includes spoken and signed languages and other forms of non-spoken languages;

“Discrimination on the basis of disability” means any distinction, exclusion or restriction on the basis of disability which has the purpose or effect of impairing or

A/RES/61/106

5

nullifying the recognition, enjoyment or exercise, on an equal basis with others, of all human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field. It includes all forms of discrimination, including denial of reasonable accommodation;

“Reasonable accommodation” means necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case, to ensure to persons with disabilities the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and fundamental freedoms;

“Universal design” means the design of products, environments, programmes and services to be usable by all people, to the greatest extent possible, without the need for adaptation or specialized design. “Universal design” shall not exclude assistive devices for particular groups of persons with disabilities where this is needed.

Article 3

General principles

The principles of the present Convention shall be:

- (a) Respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one’s own choices, and independence of persons;
- (b) Non-discrimination;
- (c) Full and effective participation and inclusion in society;
- (d) Respect for difference and acceptance of persons with disabilities as part of human diversity and humanity;
- (e) Equality of opportunity;
- (f) Accessibility;
- (g) Equality between men and women;
- (h) Respect for the evolving capacities of children with disabilities and respect for the right of children with disabilities to preserve their identities.

Article 4

General obligations

1. States Parties undertake to ensure and promote the full realization of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without discrimination of any kind on the basis of disability. To this end, States Parties undertake:

- (a) To adopt all appropriate legislative, administrative and other measures for the implementation of the rights recognized in the present Convention;
- (b) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices that constitute discrimination against persons with disabilities;
- (c) To take into account the protection and promotion of the human rights of persons with disabilities in all policies and programmes;
- (d) To refrain from engaging in any act or practice that is inconsistent with the present Convention and to ensure that public authorities and institutions act in conformity with the present Convention;

A/RES/61/106

6

- (e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination on the basis of disability by any person, organization or private enterprise;
- (f) To undertake or promote research and development of universally designed goods, services, equipment and facilities, as defined in article 2 of the present Convention, which should require the minimum possible adaptation and the least cost to meet the specific needs of a person with disabilities, to promote their availability and use, and to promote universal design in the development of standards and guidelines;
- (g) To undertake or promote research and development of, and to promote the availability and use of new technologies, including information and communications technologies, mobility aids, devices and assistive technologies, suitable for persons with disabilities, giving priority to technologies at an affordable cost;
- (h) To provide accessible information to persons with disabilities about mobility aids, devices and assistive technologies, including new technologies, as well as other forms of assistance, support services and facilities;
- (i) To promote the training of professionals and staff working with persons with disabilities in the rights recognized in the present Convention so as to better provide the assistance and services guaranteed by those rights.

2. With regard to economic, social and cultural rights, each State Party undertakes to take measures to the maximum of its available resources and, where needed, within the framework of international cooperation, with a view to achieving progressively the full realization of these rights, without prejudice to those obligations contained in the present Convention that are immediately applicable according to international law.

3. In the development and implementation of legislation and policies to implement the present Convention, and in other decision-making processes concerning issues relating to persons with disabilities, States Parties shall closely consult with and actively involve persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations.

4. Nothing in the present Convention shall affect any provisions which are more conducive to the realization of the rights of persons with disabilities and which may be contained in the law of a State Party or international law in force for that State. There shall be no restriction upon or derogation from any of the human rights and fundamental freedoms recognized or existing in any State Party to the present Convention pursuant to law, conventions, regulation or custom on the pretext that the present Convention does not recognize such rights or freedoms or that it recognizes them to a lesser extent.

5. The provisions of the present Convention shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 5

Equality and non-discrimination

1. States Parties recognize that all persons are equal before and under the law and are entitled without any discrimination to the equal protection and equal benefit of the law.

A/RES/61/106

7

2. States Parties shall prohibit all discrimination on the basis of disability and guarantee to persons with disabilities equal and effective legal protection against

discrimination on all grounds.

3. In order to promote equality and eliminate discrimination, States Parties shall take all appropriate steps to ensure that reasonable accommodation is provided.

4. Specific measures which are necessary to accelerate or achieve de facto equality of persons with disabilities shall not be considered discrimination under the terms of the present Convention.

Article 6

Women with disabilities

1. States Parties recognize that women and girls with disabilities are subject to multiple discrimination, and in this regard shall take measures to ensure the full and equal enjoyment by them of all human rights and fundamental freedoms.

2. States Parties shall take all appropriate measures to ensure the full development, advancement and empowerment of women, for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of the human rights and fundamental freedoms set out in the present Convention.

Article 7

Children with disabilities

1. States Parties shall take all necessary measures to ensure the full enjoyment by children with disabilities of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children.

2. In all actions concerning children with disabilities, the best interests of the child shall be a primary consideration.

3. States Parties shall ensure that children with disabilities have the right to express their views freely on all matters affecting them, their views being given due weight in accordance with their age and maturity, on an equal basis with other children, and to be provided with disability and age-appropriate assistance to realize that right.

Article 8

Awareness-raising

1. States Parties undertake to adopt immediate, effective and appropriate measures:

(a) To raise awareness throughout society, including at the family level, regarding persons with disabilities, and to foster respect for the rights and dignity of persons with disabilities;

(b) To combat stereotypes, prejudices and harmful practices relating to persons with disabilities, including those based on sex and age, in all areas of life;

(c) To promote awareness of the capabilities and contributions of persons with disabilities.

A/RES/61/106

8

2. Measures to this end include:

(a) Initiating and maintaining effective public awareness campaigns designed:

(i) To nurture receptiveness to the rights of persons with disabilities;

- (ii) To promote positive perceptions and greater social awareness towards persons with disabilities;
- (iii) To promote recognition of the skills, merits and abilities of persons with disabilities, and of their contributions to the workplace and the labour market;
- (b) Fostering at all levels of the education system, including in all children from an early age, an attitude of respect for the rights of persons with disabilities;
- (c) Encouraging all organs of the media to portray persons with disabilities in a manner consistent with the purpose of the present Convention;
- (d) Promoting awareness-training programmes regarding persons with disabilities and the rights of persons with disabilities.

Article 9

Accessibility

1. To enable persons with disabilities to live independently and participate fully in all aspects of life, States Parties shall take appropriate measures to ensure to persons with disabilities access, on an equal basis with others, to the physical environment, to transportation, to information and communications, including information and communications technologies and systems, and to other facilities and services open or provided to the public, both in urban and in rural areas. These measures, which shall include the identification and elimination of obstacles and barriers to accessibility, shall apply to, inter alia:

- (a) Buildings, roads, transportation and other indoor and outdoor facilities, including schools, housing, medical facilities and workplaces;
- (b) Information, communications and other services, including electronic services and emergency services.

2. States Parties shall also take appropriate measures:

- (a) To develop, promulgate and monitor the implementation of minimum standards and guidelines for the accessibility of facilities and services open or provided to the public;
- (b) To ensure that private entities that offer facilities and services which are open or provided to the public take into account all aspects of accessibility for persons with disabilities;
- (c) To provide training for stakeholders on accessibility issues facing persons with disabilities;
- (d) To provide in buildings and other facilities open to the public signage in Braille and in easy to read and understand forms;
- (e) To provide forms of live assistance and intermediaries, including guides, readers and professional sign language interpreters, to facilitate accessibility to buildings and other facilities open to the public;

A/RES/61/106

9

- (f) To promote other appropriate forms of assistance and support to persons with disabilities to ensure their access to information;
- (g) To promote access for persons with disabilities to new information and communications technologies and systems, including the Internet;
- (h) To promote the design, development, production and distribution of accessible information and communications technologies and systems at an early

stage, so that these technologies and systems become accessible at minimum cost.

Article 10

Right to life

States Parties reaffirm that every human being has the inherent right to life and shall take all necessary measures to ensure its effective enjoyment by persons with disabilities on an equal basis with others.

Article 11

Situations of risk and humanitarian emergencies

States Parties shall take, in accordance with their obligations under international law, including international humanitarian law and international human rights law, all necessary measures to ensure the protection and safety of persons with disabilities in situations of risk, including situations of armed conflict, humanitarian emergencies and the occurrence of natural disasters.

Article 12

Equal recognition before the law

1. States Parties reaffirm that persons with disabilities have the right to recognition everywhere as persons before the law.
2. States Parties shall recognize that persons with disabilities enjoy legal capacity on an equal basis with others in all aspects of life.
3. States Parties shall take appropriate measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity.
4. States Parties shall ensure that all measures that relate to the exercise of legal capacity provide for appropriate and effective safeguards to prevent abuse in accordance with international human rights law. Such safeguards shall ensure that measures relating to the exercise of legal capacity respect the rights, will and preferences of the person, are free of conflict of interest and undue influence, are proportional and tailored to the person's circumstances, apply for the shortest time possible and are subject to regular review by a competent, independent and impartial authority or judicial body. The safeguards shall be proportional to the degree to which such measures affect the person's rights and interests.
5. Subject to the provisions of this article, States Parties shall take all appropriate and effective measures to ensure the equal right of persons with disabilities to own or inherit property, to control their own financial affairs and to have equal access to bank loans, mortgages and other forms of financial credit, and shall ensure that persons with disabilities are not arbitrarily deprived of their property.

A/RES/61/106

10

Article 13

Access to justice

1. States Parties shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others, including through the provision of procedural and age-appropriate accommodations, in order to facilitate their effective role as direct and indirect participants, including as witnesses, in all legal proceedings, including at investigative and other preliminary stages.
2. In order to help to ensure effective access to justice for persons with disabilities, States Parties shall promote appropriate training for those working in

the field of administration of justice, including police and prison staff.

Article 14

Liberty and security of person

1. States Parties shall ensure that persons with disabilities, on an equal basis with others:

(a) Enjoy the right to liberty and security of person;

(b) Are not deprived of their liberty unlawfully or arbitrarily, and that any deprivation of liberty is in conformity with the law, and that the existence of a disability shall in no case justify a deprivation of liberty.

2. States Parties shall ensure that if persons with disabilities are deprived of their liberty through any process, they are, on an equal basis with others, entitled to guarantees in accordance with international human rights law and shall be treated in compliance with the objectives and principles of the present Convention, including by provision of reasonable accommodation.

Article 15

Freedom from torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

1. No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. In particular, no one shall be subjected without his or her free consent to medical or scientific experimentation.

2. States Parties shall take all effective legislative, administrative, judicial or other measures to prevent persons with disabilities, on an equal basis with others, from being subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 16

Freedom from exploitation, violence and abuse

1. States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social, educational and other measures to protect persons with disabilities, both within and outside the home, from all forms of exploitation, violence and abuse, including their gender-based aspects.

2. States Parties shall also take all appropriate measures to prevent all forms of exploitation, violence and abuse by ensuring, inter alia, appropriate forms of gender- and age-sensitive assistance and support for persons with disabilities and their families and caregivers, including through the provision of information and education on how to avoid, recognize and report instances of exploitation, violence and abuse. States Parties shall ensure that protection services are age-, gender- and disability-sensitive.

A/RES/61/106

11

3. In order to prevent the occurrence of all forms of exploitation, violence and abuse, States Parties shall ensure that all facilities and programmes designed to serve persons with disabilities are effectively monitored by independent authorities.

4. States Parties shall take all appropriate measures to promote the physical, cognitive and psychological recovery, rehabilitation and social reintegration of persons with disabilities who become victims of any form of exploitation, violence or abuse, including through the provision of protection services. Such recovery and reintegration shall take place in an environment that fosters the health, welfare, self-respect, dignity and autonomy of the person and takes into account gender- and

age-specific needs.

5. States Parties shall put in place effective legislation and policies, including women- and child-focused legislation and policies, to ensure that instances of exploitation, violence and abuse against persons with disabilities are identified, investigated and, where appropriate, prosecuted.

Article 17

Protecting the integrity of the person

Every person with disabilities has a right to respect for his or her physical and mental integrity on an equal basis with others.

Article 18

Liberty of movement and nationality

1. States Parties shall recognize the rights of persons with disabilities to liberty of movement, to freedom to choose their residence and to a nationality, on an equal basis with others, including by ensuring that persons with disabilities:

- (a) Have the right to acquire and change a nationality and are not deprived of their nationality arbitrarily or on the basis of disability;
- (b) Are not deprived, on the basis of disability, of their ability to obtain, possess and utilize documentation of their nationality or other documentation of identification, or to utilize relevant processes such as immigration proceedings, that may be needed to facilitate exercise of the right to liberty of movement;
- (c) Are free to leave any country, including their own;
- (d) Are not deprived, arbitrarily or on the basis of disability, of the right to enter their own country.

2. Children with disabilities shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by their parents.

Article 19

Living independently and being included in the community

States Parties to the present Convention recognize the equal right of all persons with disabilities to live in the community, with choices equal to others, and shall take effective and appropriate measures to facilitate full enjoyment by persons with disabilities of this right and their full inclusion and participation in the community, including by ensuring that:

A/RES/61/106

12

- (a) Persons with disabilities have the opportunity to choose their place of residence and where and with whom they live on an equal basis with others and are not obliged to live in a particular living arrangement;
- (b) Persons with disabilities have access to a range of in-home, residential and other community support services, including personal assistance necessary to support living and inclusion in the community, and to prevent isolation or segregation from the community;
- (c) Community services and facilities for the general population are available on an equal basis to persons with disabilities and are responsive to their needs.

Article 20

Personal mobility

States Parties shall take effective measures to ensure personal mobility with the greatest possible independence for persons with disabilities, including by:

- (a) Facilitating the personal mobility of persons with disabilities in the manner and at the time of their choice, and at affordable cost;
- (b) Facilitating access by persons with disabilities to quality mobility aids, devices, assistive technologies and forms of live assistance and intermediaries, including by making them available at affordable cost;
- (c) Providing training in mobility skills to persons with disabilities and to specialist staff working with persons with disabilities;
- (d) Encouraging entities that produce mobility aids, devices and assistive technologies to take into account all aspects of mobility for persons with disabilities.

Article 21

Freedom of expression and opinion, and access to information

States Parties shall take all appropriate measures to ensure that persons with disabilities can exercise the right to freedom of expression and opinion, including the freedom to seek, receive and impart information and ideas on an equal basis with others and through all forms of communication of their choice, as defined in article 2 of the present Convention, including by:

- (a) Providing information intended for the general public to persons with disabilities in accessible formats and technologies appropriate to different kinds of disabilities in a timely manner and without additional cost;
- (b) Accepting and facilitating the use of sign languages, Braille, augmentative and alternative communication, and all other accessible means, modes and formats of communication of their choice by persons with disabilities in official interactions;
- (c) Urging private entities that provide services to the general public, including through the Internet, to provide information and services in accessible and usable formats for persons with disabilities;
- (d) Encouraging the mass media, including providers of information through the Internet, to make their services accessible to persons with disabilities;
- (e) Recognizing and promoting the use of sign languages.

A/RES/61/106

13

Article 22

Respect for privacy

1. No person with disabilities, regardless of place of residence or living arrangements, shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his or her privacy, family, home or correspondence or other types of communication or to unlawful attacks on his or her honour and reputation. Persons with disabilities have the right to the protection of the law against such interference or attacks.

2. States Parties shall protect the privacy of personal, health and rehabilitation information of persons with disabilities on an equal basis with others.

Article 23

Respect for home and the family

1. States Parties shall take effective and appropriate measures to eliminate discrimination against persons with disabilities in all matters relating to marriage, family, parenthood and relationships, on an equal basis with others, so as to ensure that:

(a) The right of all persons with disabilities who are of marriageable age to marry and to found a family on the basis of free and full consent of the intending spouses is recognized;

(b) The rights of persons with disabilities to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to age-appropriate information, reproductive and family planning education are recognized, and the means necessary to enable them to exercise these rights are provided;

(c) Persons with disabilities, including children, retain their fertility on an equal basis with others.

2. States Parties shall ensure the rights and responsibilities of persons with disabilities, with regard to guardianship, wardship, trusteeship, adoption of children or similar institutions, where these concepts exist in national legislation; in all cases the best interests of the child shall be paramount. States Parties shall render appropriate assistance to persons with disabilities in the performance of their childrearing responsibilities.

3. States Parties shall ensure that children with disabilities have equal rights with respect to family life. With a view to realizing these rights, and to prevent concealment, abandonment, neglect and segregation of children with disabilities, States Parties shall undertake to provide early and comprehensive information, services and support to children with disabilities and their families.

4. States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation is necessary for the best interests of the child. In no case shall a child be separated from parents on the basis of a disability of either the child or one or both of the parents.

5. States Parties shall, where the immediate family is unable to care for a child with disabilities, undertake every effort to provide alternative care within the wider family, and failing that, within the community in a family setting.

A/RES/61/106

14

Article 24

Education

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to education. With a view to realizing this right without discrimination and on the basis of equal opportunity, States Parties shall ensure an inclusive education system at all levels and lifelong learning directed to:

(a) The full development of human potential and sense of dignity and selfworth, and the strengthening of respect for human rights, fundamental freedoms and human diversity;

(b) The development by persons with disabilities of their personality, talents and creativity, as well as their mental and physical abilities, to their fullest potential;

(c) Enabling persons with disabilities to participate effectively in a free society.

2. In realizing this right, States Parties shall ensure that:

(a) Persons with disabilities are not excluded from the general education system on the basis of disability, and that children with disabilities are not excluded from free and compulsory primary education, or from secondary education, on the basis of disability;

(b) Persons with disabilities can access an inclusive, quality and free primary education and secondary education on an equal basis with others in the communities in which they live;

(c) Reasonable accommodation of the individual's requirements is provided;

(d) Persons with disabilities receive the support required, within the general education system, to facilitate their effective education;

(e) Effective individualized support measures are provided in environments that maximize academic and social development, consistent with the goal of full inclusion.

3. States Parties shall enable persons with disabilities to learn life and social development skills to facilitate their full and equal participation in education and as members of the community. To this end, States Parties shall take appropriate measures, including:

(a) Facilitating the learning of Braille, alternative script, augmentative and alternative modes, means and formats of communication and orientation and mobility skills, and facilitating peer support and mentoring;

(b) Facilitating the learning of sign language and the promotion of the linguistic identity of the deaf community;

(c) Ensuring that the education of persons, and in particular children, who are blind, deaf or deafblind, is delivered in the most appropriate languages and modes and means of communication for the individual, and in environments which maximize academic and social development.

4. In order to help ensure the realization of this right, States Parties shall take appropriate measures to employ teachers, including teachers with disabilities, who are qualified in sign language and/or Braille, and to train professionals and staff who work at all levels of education. Such training shall incorporate disability awareness and the use of appropriate augmentative and alternative modes, means

A/RES/61/106

15

and formats of communication, educational techniques and materials to support persons with disabilities.

5. States Parties shall ensure that persons with disabilities are able to access general tertiary education, vocational training, adult education and lifelong learning without discrimination and on an equal basis with others. To this end, States Parties shall ensure that reasonable accommodation is provided to persons with disabilities.

Article 25

Health

States Parties recognize that persons with disabilities have the right to the enjoyment of the highest attainable standard of health without discrimination on the basis of disability. States Parties shall take all appropriate measures to ensure access

for persons with disabilities to health services that are gender-sensitive, including health-related rehabilitation. In particular, States Parties shall:

- (a) Provide persons with disabilities with the same range, quality and standard of free or affordable health care and programmes as provided to other persons, including in the area of sexual and reproductive health and populationbased public health programmes;
- (b) Provide those health services needed by persons with disabilities specifically because of their disabilities, including early identification and intervention as appropriate, and services designed to minimize and prevent further disabilities, including among children and older persons;
- (c) Provide these health services as close as possible to people's own communities, including in rural areas;
- (d) Require health professionals to provide care of the same quality to persons with disabilities as to others, including on the basis of free and informed consent by, inter alia, raising awareness of the human rights, dignity, autonomy and needs of persons with disabilities through training and the promulgation of ethical standards for public and private health care;
- (e) Prohibit discrimination against persons with disabilities in the provision of health insurance, and life insurance where such insurance is permitted by national law, which shall be provided in a fair and reasonable manner;
- (f) Prevent discriminatory denial of health care or health services or food and fluids on the basis of disability.

Article 26

Habilitation and rehabilitation

1. States Parties shall take effective and appropriate measures, including through peer support, to enable persons with disabilities to attain and maintain maximum independence, full physical, mental, social and vocational ability, and full inclusion and participation in all aspects of life. To that end, States Parties shall organize, strengthen and extend comprehensive habilitation and rehabilitation services and programmes, particularly in the areas of health, employment, education and social services, in such a way that these services and programmes:

- (a) Begin at the earliest possible stage, and are based on the multidisciplinary assessment of individual needs and strengths;

A/RES/61/106

16

- (b) Support participation and inclusion in the community and all aspects of society, are voluntary, and are available to persons with disabilities as close as possible to their own communities, including in rural areas.

2. States Parties shall promote the development of initial and continuing training for professionals and staff working in habilitation and rehabilitation services.

3. States Parties shall promote the availability, knowledge and use of assistive devices and technologies, designed for persons with disabilities, as they relate to habilitation and rehabilitation.

Article 27

Work and employment

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to work, on an equal basis with others; this includes the right to the opportunity to gain a living by

work freely chosen or accepted in a labour market and work environment that is open, inclusive and accessible to persons with disabilities. States Parties shall safeguard and promote the realization of the right to work, including for those who acquire a disability during the course of employment, by taking appropriate steps, including through legislation, to, inter alia:

(a) Prohibit discrimination on the basis of disability with regard to all matters concerning all forms of employment, including conditions of recruitment, hiring and employment, continuance of employment, career advancement and safe and healthy working conditions;

(b) Protect the rights of persons with disabilities, on an equal basis with others, to just and favourable conditions of work, including equal opportunities and equal remuneration for work of equal value, safe and healthy working conditions, including protection from harassment, and the redress of grievances;

(c) Ensure that persons with disabilities are able to exercise their labour and trade union rights on an equal basis with others;

(d) Enable persons with disabilities to have effective access to general technical and vocational guidance programmes, placement services and vocational and continuing training;

(e) Promote employment opportunities and career advancement for persons with disabilities in the labour market, as well as assistance in finding, obtaining, maintaining and returning to employment;

(f) Promote opportunities for self-employment, entrepreneurship, the development of cooperatives and starting one's own business;

(g) Employ persons with disabilities in the public sector;

(h) Promote the employment of persons with disabilities in the private sector through appropriate policies and measures, which may include affirmative action programmes, incentives and other measures;

(i) Ensure that reasonable accommodation is provided to persons with disabilities in the workplace;

(j) Promote the acquisition by persons with disabilities of work experience in the open labour market;

(k) Promote vocational and professional rehabilitation, job retention and return-to-work programmes for persons with disabilities.

A/RES/61/106

17

2. States Parties shall ensure that persons with disabilities are not held in slavery or in servitude, and are protected, on an equal basis with others, from forced or compulsory labour.

Article 28

Adequate standard of living and social protection

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to an adequate standard of living for themselves and their families, including adequate food, clothing and housing, and to the continuous improvement of living conditions, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of this right without discrimination on the basis of disability.

2. States Parties recognize the right of persons with disabilities to social protection and to the enjoyment of that right without discrimination on the basis of

disability, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of this right, including measures:

- (a) To ensure equal access by persons with disabilities to clean water services, and to ensure access to appropriate and affordable services, devices and other assistance for disability-related needs;
- (b) To ensure access by persons with disabilities, in particular women and girls with disabilities and older persons with disabilities, to social protection programmes and poverty reduction programmes;
- (c) To ensure access by persons with disabilities and their families living in situations of poverty to assistance from the State with disability-related expenses, including adequate training, counselling, financial assistance and respite care;
- (d) To ensure access by persons with disabilities to public housing programmes;
- (e) To ensure equal access by persons with disabilities to retirement benefits and programmes.

Article 29

Participation in political and public life

States Parties shall guarantee to persons with disabilities political rights and the opportunity to enjoy them on an equal basis with others, and shall undertake:

- (a) To ensure that persons with disabilities can effectively and fully participate in political and public life on an equal basis with others, directly or through freely chosen representatives, including the right and opportunity for persons with disabilities to vote and be elected, inter alia, by:
  - (i) Ensuring that voting procedures, facilities and materials are appropriate, accessible and easy to understand and use;
  - (ii) Protecting the right of persons with disabilities to vote by secret ballot in elections and public referendums without intimidation, and to stand for elections, to effectively hold office and perform all public functions at all levels of government, facilitating the use of assistive and new technologies where appropriate;
  - (iii) Guaranteeing the free expression of the will of persons with disabilities as electors and to this end, where necessary, at their request, allowing assistance in voting by a person of their own choice;

A/RES/61/106

18

- (b) To promote actively an environment in which persons with disabilities can effectively and fully participate in the conduct of public affairs, without discrimination and on an equal basis with others, and encourage their participation in public affairs, including:
  - (i) Participation in non-governmental organizations and associations concerned with the public and political life of the country, and in the activities and administration of political parties;
  - (ii) Forming and joining organizations of persons with disabilities to represent persons with disabilities at international, national, regional and local levels.

Article 30

Participation in cultural life, recreation, leisure and sport

1. States Parties recognize the right of persons with disabilities to take part on an equal basis with others in cultural life, and shall take all appropriate measures to ensure that persons with disabilities:
  - (a) Enjoy access to cultural materials in accessible formats;
  - (b) Enjoy access to television programmes, films, theatre and other cultural activities, in accessible formats;
  - (c) Enjoy access to places for cultural performances or services, such as theatres, museums, cinemas, libraries and tourism services, and, as far as possible, enjoy access to monuments and sites of national cultural importance.
2. States Parties shall take appropriate measures to enable persons with disabilities to have the opportunity to develop and utilize their creative, artistic and intellectual potential, not only for their own benefit, but also for the enrichment of society.
3. States Parties shall take all appropriate steps, in accordance with international law, to ensure that laws protecting intellectual property rights do not constitute an unreasonable or discriminatory barrier to access by persons with disabilities to cultural materials.
4. Persons with disabilities shall be entitled, on an equal basis with others, to recognition and support of their specific cultural and linguistic identity, including sign languages and deaf culture.
5. With a view to enabling persons with disabilities to participate on an equal basis with others in recreational, leisure and sporting activities, States Parties shall take appropriate measures:
  - (a) To encourage and promote the participation, to the fullest extent possible, of persons with disabilities in mainstream sporting activities at all levels;
  - (b) To ensure that persons with disabilities have an opportunity to organize, develop and participate in disability-specific sporting and recreational activities and, to this end, encourage the provision, on an equal basis with others, of appropriate instruction, training and resources;
  - (c) To ensure that persons with disabilities have access to sporting, recreational and tourism venues;

A/RES/61/106

19

- (d) To ensure that children with disabilities have equal access with other children to participation in play, recreation and leisure and sporting activities, including those activities in the school system;
- (e) To ensure that persons with disabilities have access to services from those involved in the organization of recreational, tourism, leisure and sporting activities.

Article 31

Statistics and data collection

1. States Parties undertake to collect appropriate information, including statistical and research data, to enable them to formulate and implement policies to give effect to the present Convention. The process of collecting and maintaining this

information shall:

- (a) Comply with legally established safeguards, including legislation on data protection, to ensure confidentiality and respect for the privacy of persons with disabilities;
  - (b) Comply with internationally accepted norms to protect human rights and fundamental freedoms and ethical principles in the collection and use of statistics.
2. The information collected in accordance with this article shall be disaggregated, as appropriate, and used to help assess the implementation of States Parties' obligations under the present Convention and to identify and address the barriers faced by persons with disabilities in exercising their rights.
3. States Parties shall assume responsibility for the dissemination of these statistics and ensure their accessibility to persons with disabilities and others.

Article 32

International cooperation

1. States Parties recognize the importance of international cooperation and its promotion, in support of national efforts for the realization of the purpose and objectives of the present Convention, and will undertake appropriate and effective measures in this regard, between and among States and, as appropriate, in partnership with relevant international and regional organizations and civil society, in particular organizations of persons with disabilities. Such measures could include, inter alia:
- (a) Ensuring that international cooperation, including international development programmes, is inclusive of and accessible to persons with disabilities;
  - (b) Facilitating and supporting capacity-building, including through the exchange and sharing of information, experiences, training programmes and best practices;
  - (c) Facilitating cooperation in research and access to scientific and technical knowledge;
  - (d) Providing, as appropriate, technical and economic assistance, including by facilitating access to and sharing of accessible and assistive technologies, and through the transfer of technologies.
2. The provisions of this article are without prejudice to the obligations of each State Party to fulfil its obligations under the present Convention.

A/RES/61/106

20

Article 33

National implementation and monitoring

1. States Parties, in accordance with their system of organization, shall designate one or more focal points within government for matters relating to the implementation of the present Convention, and shall give due consideration to the establishment or designation of a coordination mechanism within government to facilitate related action in different sectors and at different levels.
2. States Parties shall, in accordance with their legal and administrative systems, maintain, strengthen, designate or establish within the State Party, a framework, including one or more independent mechanisms, as appropriate, to promote, protect and monitor implementation of the present Convention. When designating or establishing such a mechanism, States Parties shall take into account the principles

relating to the status and functioning of national institutions for protection and promotion of human rights.

3. Civil society, in particular persons with disabilities and their representative organizations, shall be involved and participate fully in the monitoring process.

Article 34

Committee on the Rights of Persons with Disabilities

1. There shall be established a Committee on the Rights of Persons with Disabilities (hereafter referred to as "the Committee"), which shall carry out the functions hereinafter provided.
2. The Committee shall consist, at the time of entry into force of the present Convention, of twelve experts. After an additional sixty ratifications or accessions to the Convention, the membership of the Committee shall increase by six members, attaining a maximum number of eighteen members.
3. The members of the Committee shall serve in their personal capacity and shall be of high moral standing and recognized competence and experience in the field covered by the present Convention. When nominating their candidates, States Parties are invited to give due consideration to the provision set out in article 4, paragraph 3, of the present Convention.
4. The members of the Committee shall be elected by States Parties, consideration being given to equitable geographical distribution, representation of the different forms of civilization and of the principal legal systems, balanced gender representation and participation of experts with disabilities.
5. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by the States Parties from among their nationals at meetings of the Conference of States Parties. At those meetings, for which two thirds of States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.
6. The initial election shall be held no later than six months after the date of entry into force of the present Convention. At least four months before the date of each election, the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit the nominations within two months. The Secretary-General shall subsequently prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the State Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties to the present Convention.

A/RES/61/106

21

7. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. They shall be eligible for re-election once. However, the term of six of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election, the names of these six members shall be chosen by lot by the chairperson of the meeting referred to in paragraph 5 of this article.
8. The election of the six additional members of the Committee shall be held on the occasion of regular elections, in accordance with the relevant provisions of this article.
9. If a member of the Committee dies or resigns or declares that for any other cause she or he can no longer perform her or his duties, the State Party which nominated the member shall appoint another expert possessing the qualifications and meeting the requirements set out in the relevant provisions of this article, to

serve for the remainder of the term.

10. The Committee shall establish its own rules of procedure.

11. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Convention, and shall convene its initial meeting.

12. With the approval of the General Assembly of the United Nations, the members of the Committee established under the present Convention shall receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

13. The members of the Committee shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations.

Article 35

Reports by States Parties

1. Each State Party shall submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, a comprehensive report on measures taken to give effect to its obligations under the present Convention and on the progress made in that regard, within two years after the entry into force of the present Convention for the State Party concerned.

2. Thereafter, States Parties shall submit subsequent reports at least every four years and further whenever the Committee so requests.

3. The Committee shall decide any guidelines applicable to the content of the reports.

4. A State Party which has submitted a comprehensive initial report to the Committee need not, in its subsequent reports, repeat information previously provided. When preparing reports to the Committee, States Parties are invited to consider doing so in an open and transparent process and to give due consideration to the provision set out in article 4, paragraph 3, of the present Convention.

5. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Convention.

A/RES/61/106

22

Article 36

Consideration of reports

1. Each report shall be considered by the Committee, which shall make such suggestions and general recommendations on the report as it may consider appropriate and shall forward these to the State Party concerned. The State Party may respond with any information it chooses to the Committee. The Committee may request further information from States Parties relevant to the implementation of the present Convention.

2. If a State Party is significantly overdue in the submission of a report, the Committee may notify the State Party concerned of the need to examine the implementation of the present Convention in that State Party, on the basis of reliable information available to the Committee, if the relevant report is not submitted within three months following the notification. The Committee shall invite the State Party concerned to participate in such examination. Should the State Party respond

by submitting the relevant report, the provisions of paragraph 1 of this article will apply.

3. The Secretary-General of the United Nations shall make available the reports to all States Parties.

4. States Parties shall make their reports widely available to the public in their own countries and facilitate access to the suggestions and general recommendations relating to these reports.

5. The Committee shall transmit, as it may consider appropriate, to the specialized agencies, funds and programmes of the United Nations, and other competent bodies, reports from States Parties in order to address a request or indication of a need for technical advice or assistance contained therein, along with the Committee's observations and recommendations, if any, on these requests or indications.

Article 37

Cooperation between States Parties and the Committee

1. Each State Party shall cooperate with the Committee and assist its members in the fulfilment of their mandate.

2. In its relationship with States Parties, the Committee shall give due consideration to ways and means of enhancing national capacities for the implementation of the present Convention, including through international cooperation.

Article 38

Relationship of the Committee with other bodies

In order to foster the effective implementation of the present Convention and to encourage international cooperation in the field covered by the present Convention:

(a) The specialized agencies and other United Nations organs shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their mandate. The Committee may invite the specialized agencies and other competent bodies as it may consider appropriate to provide expert advice on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their respective mandates. The

A/RES/61/106

23

Committee may invite specialized agencies and other United Nations organs to submit reports on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their activities;

(b) The Committee, as it discharges its mandate, shall consult, as appropriate, other relevant bodies instituted by international human rights treaties, with a view to ensuring the consistency of their respective reporting guidelines, suggestions and general recommendations, and avoiding duplication and overlap in the performance of their functions.

Article 39

Report of the Committee

The Committee shall report every two years to the General Assembly and to the Economic and Social Council on its activities, and may make suggestions and general recommendations based on the examination of reports and information

received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be included in the report of the Committee together with comments, if any, from States Parties.

Article 40

Conference of States Parties

1. The States Parties shall meet regularly in a Conference of States Parties in order to consider any matter with regard to the implementation of the present Convention.
2. No later than six months after the entry into force of the present Convention, the Conference of States Parties shall be convened by the Secretary-General of the United Nations. The subsequent meetings shall be convened by the Secretary-General biennially or upon the decision of the Conference of States Parties.

Article 41

Depositary

The Secretary-General of the United Nations shall be the depositary of the present Convention.

Article 42

Signature

The present Convention shall be open for signature by all States and by regional integration organizations at United Nations Headquarters in New York as of 30 March 2007.

Article 43

Consent to be bound

The present Convention shall be subject to ratification by signatory States and to formal confirmation by signatory regional integration organizations. It shall be open for accession by any State or regional integration organization which has not signed the Convention.

A/RES/61/106

24

Article 44

Regional integration organizations

1. "Regional integration organization" shall mean an organization constituted by sovereign States of a given region, to which its member States have transferred competence in respect of matters governed by the present Convention. Such organizations shall declare, in their instruments of formal confirmation or accession, the extent of their competence with respect to matters governed by the present Convention. Subsequently, they shall inform the depositary of any substantial modification in the extent of their competence.
2. References to "States Parties" in the present Convention shall apply to such organizations within the limits of their competence.
3. For the purposes of article 45, paragraph 1, and article 47, paragraphs 2 and 3, of the present Convention, any instrument deposited by a regional integration organization shall not be counted.
4. Regional integration organizations, in matters within their competence, may exercise their right to vote in the Conference of States Parties, with a number of

votes equal to the number of their member States that are Parties to the present Convention. Such an organization shall not exercise its right to vote if any of its member States exercises its right, and vice versa.

Article 45

Entry into force

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession.
2. For each State or regional integration organization ratifying, formally confirming or acceding to the present Convention after the deposit of the twentieth such instrument, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the deposit of its own such instrument.

Article 46

Reservations

1. Reservations incompatible with the object and purpose of the present Convention shall not be permitted.
2. Reservations may be withdrawn at any time.

Article 47

Amendments

1. Any State Party may propose an amendment to the present Convention and submit it to the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall communicate any proposed amendments to States Parties, with a request to be notified whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and deciding upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of two thirds of the States Parties present and voting shall be submitted by the Secretary-General to the General Assembly of the United Nations for approval and thereafter to all States Parties for acceptance.

A/RES/61/106

25

2. An amendment adopted and approved in accordance with paragraph 1 of this article shall enter into force on the thirtieth day after the number of instruments of acceptance deposited reaches two thirds of the number of States Parties at the date of adoption of the amendment. Thereafter, the amendment shall enter into force for any State Party on the thirtieth day following the deposit of its own instrument of acceptance. An amendment shall be binding only on those States Parties which have accepted it.
3. If so decided by the Conference of States Parties by consensus, an amendment adopted and approved in accordance with paragraph 1 of this article which relates exclusively to articles 34, 38, 39 and 40 shall enter into force for all States Parties on the thirtieth day after the number of instruments of acceptance deposited reaches two thirds of the number of States Parties at the date of adoption of the amendment.

Article 48

Denunciation

A State Party may denounce the present Convention by written notification to

the Secretary-General of the United Nations. The denunciation shall become effective one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

Article 49

Accessible format

The text of the present Convention shall be made available in accessible formats.

Article 50

Authentic texts

The Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of the present Convention shall be equally authentic.

IN WITNESS THEREOF the undersigned plenipotentiaries, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Convention.

Aneks I

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

Preambula

Države strane ugovornice ove konvencije,

- (a) *Podsećajući* na načela Povelje Ujedinjenih nacija kojima se priznaju urođeno dostojanstvo i vrednost kao i jednaka i neotuđiva prava svih članova ljudske porodice kao temelj slobode, pravde i mira u svetu;
- (b) *Imajući u vidu* da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnim paktovima o ljudskim pravima proklamovale i saglasile se da svakom pojedincu pripadaju sva prava i slobode sadržane u tim dokumentima, bez diskriminacije bilo koje vrste;
- (c) *Ponovo potvrđujući* univerzalnost, nedeljivost, međuzavisnost i međusobnu povezanost svih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i potrebu da se osobama sa invaliditetom garantuje puno uživanje tih prava i sloboda bez diskriminacije;
- (d) *Podsećajući* na Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodnu konvenciju o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Konvenciju protiv torture i drugih oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Konvenciju o pravima deteta i na Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihove porodice;
- (e) *Svesne* da invaliditet predstavlja koncept koji se razvija i da invaliditet proizlazi iz interakcije lica sa oštećenjima i barijera u ponašanju i okruženju kojima se onemogućava njihovo puno i delotvorno učešće u društvu ravnopravno sa drugima;

- (f) *Uvažavajući* značaj načela i opštih smernica sadržanih u Svetskom akcionom programu za invalide i u Standardnim pravilima o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom u pogledu uticaja na unapređenje, formulisanje i ocenjivanje politika, planova, programa i akcija na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou kako bi se još više izjednačile mogućnosti u odnosu na osobe sa invaliditetom;
- (g) *Naglašavajući* važnost uključivanja problema invaliditeta u relevantne strategije održivog razvoja kao njihovog sastavnog dela;
- (h) *Priznajući* takođe da diskriminacija protiv bilo koje osobe po osnovu invaliditeta predstavlja povredu urođenog dostojanstva i vrednosti ljudskog bića;
- (i) *Konstatujući* nadalje različitost osoba sa invaliditetom;
- (j) *Uviđajući* i potrebu za unapređenjem i zaštitom ljudskih prava svih osoba sa invaliditetom, uključujući one kojima je potrebna intenzivnija podrška;
- (k) *Izražavajući* zabrinutost zbog toga što, uprkos ovim raznim instrumentima i poduhvatima, osobe sa invaliditetom i dalje nailaze na prepreke u svom učešću kao ravnopravni članovi društva i na kršenja njihovih ljudskih prava u svim delovima sveta;
- (l) *Priznajući* značaj međunarodne saradnje za poboljšanje životnih uslova osoba sa invaliditetom u svakoj zemlji, posebno u zemljama u razvoju;
- (m) *Uvažavajući* dragocene postojeće i potencijalne doprinose osoba sa invaliditetom sveukupnoj dobrobiti i raznolikosti njihovih zajednica, kao i da će ostvarenje punog uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane osoba sa invaliditetom i puno učešće osoba sa invaliditetom dovesti do jačanja njihovog osećanja pripadnosti i do značajnog napretka humanog, društvenog i ekonomskog razvoja društva i iskorenjivanja siromaštva;
- (n) *Svesne* i značaja koji za osobe sa invaliditetom ima njihova individualna samostalnost i nezavisnost uključujući slobodu sopstvenog izbora;
- (o) *Imajući u vidu* da osobe sa invaliditetom treba da imaju priliku da aktivno učestvuju u procesima odlučivanja o politikama i programima, uključujući i one koji ih se neposredno tiču;
- (p) *Zabrinute* zbog teških uslova s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom koje su izložene višestrukim i pogoršanim oblicima diskriminacije po osnovu rase, boje kože, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili drugog ubeđenja, nacionalnog, etničkog, autohtonog ili socijalnog porekla, imovinskog stanja, rođenja, životnog doba ili drugog statusa;
- (q) *Konstatujući* da često postoji veći rizik da žene i devojke sa invaliditetom, kako u porodici tako i izvan nje, budu izložene nasilju, povredi ili zlostavljanju, zanemarivanju ili nemarnom ophođenju, lošem postupanju ili eksploataciji;
- (r) *Konstatujući* da bi deca sa invaliditetom trebalo da u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode na jednakoj osnovi sa drugom decom i podsećajući na obaveze u tom smislu država strana ugovornica Konvencije o pravima deteta;

- (s) *Naglašavajući* potrebu uključivanja rodne ravnopravnosti u sve napore u cilju ostvarenja punog uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa invaliditetom;
- (t) *Ističući* činjenicu da većina osoba sa invaliditetom živi u uslovima siromaštva i priznajući u tom pogledu hitnu potrebu rešavanja negativnog uticaja siromaštva na osobe sa invaliditetom;
- (u) *Imajući u vidu* da su uslovi mira i bezbednosti, zasnovani na punom poštovanju ciljeva i načela Povelje Ujedinjenih nacija, kao i na poštovanju primenljivih instrumenata ljudskih prava, neophodni za punu zaštitu osoba sa invaliditetom, posebno za vreme oružanih sukoba i strane okupacije;
- (v) *Uviđajući* značaj dostupnosti fizičkog, socijalnog, ekonomskog i kulturnog okruženja, zdravlja i obrazovanja kao i informacija mogućnosti komunikacije, u procesu omogućavanja osobama sa invaliditetom da u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode;
- (w) *Shvatajući* da je pojedinac, koji ima obaveze prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj on/ona pripada, dužan da se bori za unapređenje i poštovanje prava priznatih u Međunarodnoj povelji o ljudskim pravima;
- (h) *Uverene* da je porodica prirodna i osnovna grupna jedinica društva i da ima pravo na zaštitu društva i države, kao i da bi osobe sa invaliditetom i članovi njihove porodice trebalo da imaju neophodnu zaštitu i pomoć kako bi se porodicama omogućilo da doprinesu punom i jednakom uživanju prava osoba sa invaliditetom;
- (u) *Uverene* da će sveobuhvatna i integralna međunarodna konvencija o unapređenju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom značajno doprineti poboljšanju ozbiljnog društvenog nepovoljnog položaja osoba sa invaliditetom i unaprediti njihovo učešće u civilnim, političkim, ekonomskim, društvenim u kulturnim oblastima uz jednake mogućnosti, kako u zemljama u razvoju tako i u razvijenim zemljama.

Saglasile su se o sledećem:

Član 1.

Cilj

Cilj ove konvencije je da se unapredi, zaštiti i osigura puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda svim osobama sa invaliditetom i unapredi poštovanje njihovog urođenog dostojanstva.

Osobe sa invaliditetom uključuju i one koji imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili čulna oštećenja koja u interakciji sa raznim preprekama mogu ometati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na jednakoj osnovi sa drugima.

Član 2.

Definicije

Za svrhe ove konvencije:

„Komunikacija” podrazumeva jezike, prikaz teksta, Brajevo pismo, taktilnu komunikaciju, krupna slova, pristup multimedijama kao i pisane, audio, usmene, čitačke i augmentativne i alternativne načine, sredstva i formate komunikacije, uključujući pristup informacijama i komunikacionoj tehnologiji;

„Jezik” podrazumeva govorni i jezik znakova i druge oblike negovornih jezika;

„Diskriminacija po osnovu invaliditeta” podrazumeva svaku razliku, isključivanje ili ograničenje na osnovu invaliditeta, što ima za cilj ili efekat narušenja ili poništenja priznavanja, uživanja ili vršenja, ravnopravno sa drugima, svih ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, civilnoj ili bilo kojoj drugoj oblasti. Ona obuhvata i sve oblike diskriminacije, uključujući uskraćivanje razumnog prilagođavanja;

„Razumno prilagođavanje” označava neophodno i adekvatno modifikovanje i usklađivanje kojim se ne nameće nesrazmerno, odnosno nepotrebno opterećenje, tamo gde je to u konkretnom slučaju potrebno, kako bi se obezbedilo da osobe sa invaliditetom uživaju, odnosno ostvaruju ravnopravno sa drugima sva ljudska prava i osnovne slobode;

„Univerzalni dizajn” označava dizajn proizvoda, okruženja, programa i usluga koje koriste svi, u najvećoj mogućoj meri, bez potrebe prilagođavanja ili specijalnog dizajniranja. „Univerzalni dizajn” ne isključuje pomoćna sredstva za određene grupe osoba sa invaliditetom tamo gde je to potrebno.

Član 3.

Opšta načela

Načela ove konvencije su sledeća:

- (a) poštovanje urođenog dostojanstva, individualna samostalnost uključujući slobodu vlastitog izbora i nezavisnost osoba;
- (b) zabrana diskriminacije;
- (c) puno i efikasno učešće i uključivanje u društvo;
- (d) uvažavanje razlika i prihvatanje osoba sa invaliditetom kao dela ljudske raznolikosti i čovečanstva;
- (e) jednake mogućnosti;
- (f) dostupnost;
- (g) ravnopravnost žena i muškaraca;
- (h) uvažavanje razvojnih sposobnosti dece sa invaliditetom kao i poštovanje prava dece sa invaliditetom na očuvanje svog identiteta.

Član 4.

Opšte obaveze

1. Države strane ugovornice prihvataju da obezbede i unaprede puno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve osobe sa invaliditetom bez diskriminacije bilo koje vrste po osnovu invaliditeta. U tom cilju države strane ugovornice preuzimaju obavezu da:
  - (a) usvoje sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mere za ostvarenje prava priznatih ovom konvencijom;
  - (b) preduzmu sve odgovarajuće mere, uključujući i zakonodavstvo, u cilju menjanja ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse koji predstavljaju diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom;
  - (c) uzmu u obzir zaštitu i unapređenje ljudskih prava osoba sa invaliditetom u okviru svih politika i programa;

(d) se uzdržavaju od svih postupaka ili prakse koji nisu u skladu sa ovom Konvencijom, kao i da obezbede da državni organi i institucije deluju u skladu sa ovom Konvencijom;

(e) preduzmu sve odgovarajuće mere za otklanjanje diskriminacije po osnovu invalidnosti od strane bilo kog lica, organizacije ili privatnog preduzeća;

(f) da preduzmu odnosno podstiču istraživanje i razvoj univerzalno dizajniranih predmeta, usluga, opreme i uređaja, kako je definisano u članu 2. ove konvencije, što bi trebalo da iziskuje minimalno eventualno prilagođavanje i najniže troškove u cilju zadovoljavanja specifičnih potreba osobe sa invaliditetom, unapređenja njihove dostupnosti i korišćenja, kao i podsticanja univerzalnog dizajna u utvrđivanju standarda i smernica;

(g) da preduzmu odnosno podstiču istraživanje i razvoj, dostupnost i korišćenje novih tehnologija, uključujući informacione i komunikacione tehnologije, pomagala za kretanje, sredstva i tehnologije za pomoć pogodne za osobe sa invaliditetom, pri čemu treba dati prednost tehnologijama čija je cena pristupačna;

(h) da pruže dostupne informacije osobama sa invaliditetom o pomagalima za kretanje, sredstvima i tehnologijama za pomoć, uključujući nove tehnologije, kao i druge oblike pomoći, usluga podrške i olakšice;

(i) da podstiču obuku stručnih kadrova i osoblja koje radi sa osobama sa invaliditetom o pravima predviđenim ovom konvencijom kako bi se obezbedila bolja pomoć i usluge garantovane na osnovu tih prava.

2. Što se tiče ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, svaka država strana ugovornica preuzima obavezu da preduzme mere u skladu sa svojim maksimalno raspoloživim sredstvima i, tamo gde je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje, kako bi se postepeno osiguralo puno ostvarivanje tih prava bez štete po one obaveze sadržane u ovoj konvenciji koje su odmah primenljive prema međunarodnom pravu.
3. U izradi i primeni propisa i politika u cilju primene ove konvencije, kao i u drugim procesima odlučivanja u vezi s pitanjima koja se tiču osoba sa invaliditetom, države strane ugovornice će tesno sarađivati i aktivno uključivati osobe sa invaliditetom, uključujući i decu sa invaliditetom preko njihovih reprezentativnih organizacija.
4. Nijedna odredba ove konvencije neće uticati na eventualne druge odredbe koje u većoj meri vode ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom, a koje mogu biti sadržane u pravu države strane ugovornice ili međunarodnom pravu koje je na snazi u odnosu na tu državu. Neće biti ograničavanja, odnosno odstupanja od bilo kojeg ljudskog prava i osnovnih sloboda priznatih ili postojećih u bilo kojoj državi strani ugovornici ove konvencije u skladu s pravom, konvencijama, propisima ili običajima pod izgovorom da se ovom konvencijom ne priznaju ta prava ili slobode, odnosno da se priznaju u manjoj meri.
5. Odredbe ove konvencije odnose se na sve delove saveznih država bez ikakvih ograničenja, odnosno izuzetaka.

Član 5.

Jednakost i zabrana diskriminacije

1. Države strane ugovornice konstatuju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom.
2. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantovaće osobama sa invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu.
3. Da bi unapredile jednakost i otklonile diskriminaciju, države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće korake za obezbeđenje razumnog prilagođavanja.
4. Posebne mere koje su neophodne za ubrzavanje ili dostizanje de facto jednakosti osoba sa invaliditetom neće se smatrati diskriminacijom u smislu odredaba ove konvencije.

Član 6.

Žene sa invaliditetom

1. Države strane ugovornice su svesne toga da su žene i devojke sa invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji i u tom pogledu će preduzeti mere kako bi im obezbedile potpuno i ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda.
2. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile potpun razvoj, napredak i osposobljavanje žena da bi im se garantovalo vršenje i uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda sadržanih u ovoj konvenciji.

Član 7.

Deca sa invaliditetom

1. Države strane ugovornice će preduzeti sve neophodne mere da se deci sa invaliditetom obezbedi da, ravnopravno sa drugom decom, u punoj meri uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode.
2. U svim akcijama koje se tiču dece sa invaliditetom mora se prevashodno voditi računa o najboljim interesima deteta.
3. Države strane ugovornice će obezbediti da deca sa invaliditetom imaju pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja ih se tiču, da se njihovom mišljenju da odgovarajuća težina u skladu sa njihovim uzrastom i zrelošću, ravnopravno sa drugom decom, kao i da im se pruži pomoć s obzirom na njihovu invalidnost i pomoć koja je primerena njihovom uzrastu kako bi ostvarila to pravo.

Član 8.

Podizanje svesti

1. Države strane ugovornice se obavezuju da usvoje neposredne, efikasne i odgovarajuće mere:
  - (a) da se podigne svest u celom društvu, uključujući na nivou porodice, o osobama sa invaliditetom i da se neguje poštovanje prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom;

- (b) da se bore protiv stereotipa, predrasuda i štetne prakse u odnosu na osobe sa invaliditetom, uključujući one zasnovane na polu i životnom dobu, u svim sferama života;
  - (c) da se unapredi svest o sposobnostima i doprinosu osoba sa invaliditetom.
2. Mere u tom cilju obuhvataju:
- (a) pokretanje i nastavljajanje efikasnih kampanja za upoznavanje javnosti s ciljem
    - (i) negovanja osetljivosti za prava osoba sa invaliditetom;
    - (ii) unapređenja pozitivne percepcije i veće društvene svesti u odnosu na osobe sa invaliditetom;
    - (iii) unapređenja uvažavanja stručnosti, zasluga i sposobnosti osoba sa invaliditetom, kao i njihovog doprinosa na radnom mestu i tržištu rada;
  - (b) podsticanja na svim nivoima obrazovnog sistema, uključujući i kod dece od malih nogu, ponašanja koje uvažava prava osoba sa invaliditetom;
  - (c) podsticanja svih medijskih glasila da prikazuju osobe sa invaliditetom na način koji je u skladu s ciljem ove Konvencije;
  - (d) unapređenja programa podizanja svesti o osobama sa invaliditetom i pravima osoba sa invaliditetom.

Član 9.

Pristupačnost

1. U cilju omoćavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere da osobama sa invaliditetom obezbede pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sisteme, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mere, koje uključuju identifikovanje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosiće se, između ostalog, i na:
- (a) zgrade, puteve, prevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mesta;
  - (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe.
2. Države strane ugovornice će takođe preduzeti odgovarajuće mere:
- (a) da utvrde, promovišu i prate primenu minimalnih standarda i smernica za pristupačnost objekata i usluga koje su otvorene odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti;
  - (b) da obezbede da privatna pravna lica koja pružaju usluge i pogodnosti otvorene ili na raspolaganju javnosti vode računa o svim aspektima njihove pristupačnosti osobama sa invaliditetom;

- (c) da obezbede obuku nosilaca o problemima pristupačnosti s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom;
- (d) da se u zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost obezbede oznake na Brajevom pismu i na način da se lako čitaju i razumeju;
- (e) da se pruže oblici neposredne pomoći i posrednici, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za jezik znakova, kako bi se olakšao pristup zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost;
- (f) da podstiču druge odgovarajuće oblike pomoći i podrške osobama sa invaliditetom kako bi im se obezbedio pristup informacijama;
- (g) da podstiču pristup osoba sa invaliditetom novim informacionim i komunikacionim tehnologijama i sistemima, uključujući internet;
- (h) da podstiču blagovremenu izradu, razvoj, proizvodnju i distribuciju dostupnih informacionih i komunikacionih tehnologija i sistema, kako bi postali dostupni uz minimalne troškove.

Član 10.

Pravo na život

Države strane ugovornice ponovo potvrđuju da svako ljudsko biće ima urođeno pravo na život i preduzeće sve potrebne mere kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da ga u punoj meri uživaju, ravnopravno sa drugima.

Član 11.

Rizične situacije i humanitarne katastrofe

Države strane ugovornice će preduzeti, u skladu sa svojim obavezama prema međunarodnim pravom, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo vezano za ljudska prava, sve potrebne mere kako bi se obezbedila zaštita i sigurnost osoba sa invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanog sukoba, humanitarne katastrofe i elementarne nepogode.

Član 12.

Ravnopravnost pred zakonom

1. Države strane ugovornice ponovo potvrđuju da osobe sa invaliditetom imaju pravo da svuda budu priznate pred zakonom, kao i druga lica.
2. Države strane ugovornice priznaju da osobe sa invaliditetom ostvaruju svoj pravni kapacitet ravnopravno sa drugima u svim aspektima života.
3. Države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile dostupnost pomoći koja im može biti potrebna u ostvarivanju njihovog pravnog kapaciteta.
4. Države strane ugovornice će obezbediti da se svim merama koje se odnose na ostvarivanje pravnog kapaciteta pruže odgovarajuće i efikasne garancije radi sprečavanja zloupotrebe shodno međunarodnom pravu koje se odnosi na ljudska prava. Takve garancije obezbediće da se merama koje se odnose na ostvarivanje pravnog kapaciteta poštuju prava, volja i prioriteti odnosne osobe, kao i da ne dođe do sukoba interesa i neprimerenog uticaja, da budu proporcionalne i prilagođene okolnostima odnosne osobe, u najkraćem mogućem trajanju i da podležu redovnom preispitivanju nadležnog nezavisnog i nepristrasnog organa ili sudskog tela. Garancije će biti proporcionalne stepenu u kojem takve mere utiču na prava i interese osobe na koju se odnose.

5. U zavisnosti od odredaba ovog člana države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće i efikasne mere kako bi se osobama sa invaliditetom obezbedila jednaka prava da budu vlasnici imovine ili da je nasleđuju, da kontrolišu svoje finansije i da imaju ravnopravan pristup bankarskim kreditima, hipotekarnim zajmovima i drugim oblicima finansijskog kreditiranja, kao i da osobe sa invaliditetom ne budu lišene svoje imovine nečijom samovoljom.

Član 13.

Pristup pravdi

1. Države strane ugovornice će osobama sa invaliditetom obezbediti efikasan pristup pravdi ravnopravno sa drugim licima, u skladu s procedurom i starošću, kako bi im se olakšalo efikasno obavljanje dužnosti direktnih i indirektnih učesnika, kao i uloge svedoka, u svim sudskim postupcima, kako u istražnom tako i u drugim preliminarnim fazama postupka.
2. Da bi se osobama sa invaliditetom obezbedio efikasan pristup pravdi, države strane ugovornice unapređivaće odgovarajuću obuku namenjenu licima zaposlenim u oblasti pravosuđa, uključujući policiju i zatvorsko osoblje.

Član 14.

Lična sloboda i bezbednost

1. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom ravnopravno sa drugima:
  - (a) uživaju pravo na ličnu slobodu i bezbednost;
  - (b) ne budu lišena slobode protivzakonito ili nečijom samovoljom, da svako lišavanje slobode bude u skladu sa zakonom, kao i da postojanje invaliditeta ni u kom slučaju ne može biti opravdanje za lišavanje slobode.
2. Države strane ugovornice će obezbediti da, u slučaju da osobe s invaliditetom budu lišene slobode bilo kakvim postupkom, te osobe ravnopravno sa drugima imaju pravo na garancije u skladu s međunarodnim pravom koje se odnose na ljudska prava i da se s njima postupa u skladu s ciljevima i načelima ove Konvencije, uključujući obezbeđenje odgovarajućeg smeštaja.

Član 15.

Odsustvo zlostavljanja ili okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

1. Niko neće biti izložen zlostavljanju ili okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, posebno niko neće biti podvrgnut medicinskim ili naučnim eksperimentima bez svoje saglasnosti.
2. Države strane ugovornice će preduzeti sve efikasne zakonske, administrativne, sudske ili druge mere u cilju sprečavanja da osobe sa invaliditetom, ravnopravno sa drugima, budu izložene zlostavljanju ili svirepom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 16.

Odsustvo eksploatacije, nasilja i zloupotrebe

1. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne, obrazovne i druge mere kako bi zaštitile osobe sa invaliditetom, kako u njihovom domu tako i izvan njega, od svih oblika eksploatacije, nasilja i zloupotrebe, uključujući aspekte vezane za pol.
2. Države strane ugovornice će preduzeti takođe sve odgovarajuće mere u cilju sprečavanja svih oblika iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe obezbeđivanjem, između ostalog, odgovarajućih oblika pomoći i podrške, shodno polu i starosti, osobama sa invaliditetom i njihovim porodicama i starateljima, uključujući pružanjem informacija i obukom o tome kako izbeći, prepoznati i prijaviti slučajeve iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe. Države strane ugovornice će obezbediti da se prilikom pružanja zaštite vodi računa o starosti, polu i invaliditetu.
3. U cilju sprečavanja nastajanja bilo kakvih oblika iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe, države strane ugovornice će obezbediti da sve olakšice i programi namenjeni osobama sa invaliditetom budu efikasno praćeni od strane nezavisnih organa.
4. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere radi unapređenja fizičkog, kognitivnog i psihološkog oporavka, rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba sa invaliditetom koje postanu žrtve bilo kakvog iskorišćavanja, nasilja ili zloupotrebe, uključujući obezbeđivanjem usluga zaštite. Takav oporavak i reintegracija će se realizovati u okruženju koje podstiče zdravlje, blagostanje, samopoštovanje, dostojanstvo i samostalnost ličnosti vodeći računa o potrebama vezanim za pol i starost.
5. Države strane ugovornice će obezbediti efikasne zakone i politiku, uključujući one koji se odnose na žene i decu, kako bi se obezbedilo da slučajevi iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe osoba sa invaliditetom budu identifikovani, ispitani i, po potrebi, krivično gonjeni.

Član 17.

Zaštita integriteta ličnosti

Svaka osoba sa invaliditetom ima pravo na poštovanje svog fizičkog i mentalnog integriteta ravnopravno sa drugima.

Član 18.

Sloboda kretanja i državljanstvo

1. Države strane ugovornice će priznati osobama sa invaliditetom pravo na slobodu kretanja, slobodan izbor boravišta i na državljanstvo ravnopravno sa drugima, uključujući obezbeđenjem da osobe sa invaliditetom:
  - (a) imaju pravo na sticanje i promenu državljanstva i da ne budu lišene državljanstva samovoljom ili zbog invaliditeta;
  - (b) ne budu lišene, zbog invaliditeta, mogućnosti da pribave, poseduju i koriste dokumentaciju u vezi sa njihovim državljanstvom ili druge identifikacione dokumente ili da koriste odgovarajuće postupke, kao što je imigracioni postupak, koji mogu biti potrebni radi lakšeg ostvarivanja prava na slobodu kretanja;
  - (c) imaju slobodu da napuste svaku zemlju, uključujući njihovu;

- (d) ne budu lišene, proizvoljno ili na osnovu invaliditeta, prava na ulazak u svoju zemlju.
2. Deca sa invaliditetom biće upisana odmah po rođenju i imaće od rođenja pravo na lično ime, pravo na sticanje državljanstva i, po mogućnosti, pravo da znaju ko su im roditelji i na roditeljsko staranje.

Član 19.

Samostalan život i uključivanje u zajednicu

Države strane ugovornice ove konvencije priznaju jednako pravo svim osobama sa invaliditetom da žive u zajednici, da imaju jednak izbor kao i drugi i preduzeće efikasne i odgovarajuće mere da osobama sa invaliditetom olakšaju potpuno uživanje ovog prava i njihovo potpuno uključivanje i učešće u zajednici, uključujući obezbeđenjem da:

- (a) osobe sa invaliditetom imaju mogućnost izbora boravišta, kao i na to gde i sa kim će živeti, ravnopravno sa drugima, i da ne budu obavezne da žive u nekim konkretnim životnim uslovima;
- (b) osobe sa invaliditetom imaju pristup većem broju kućnih, rezidencijalnih i drugih usluga za pružanje podrške od strane zajednice, uključujući ličnu pomoć koja im je potrebna za život i uključivanje u zajednicu, kao i sprečavanje izolacije ili izopštavanja iz zajednice;
- (c) usluge i olakšice koje zajednica pruža stanovništvu u celini budu pod istim uslovima dostupne osobama sa invaliditetom i da zadovoljavaju njihove potrebe.

Član 20.

Lična pokretljivost

Države strane ugovornice će preduzeti efikasne mere da osobama sa invaliditetom obezbede ličnu pokretljivost sa najvećim mogućim stepenom samostalnosti, uključujući:

- (a) da osobama s invaliditetom olakšaju ličnu pokretljivost na način i u vreme koje one odaberu, uz prihvatljive troškove;
- (b) da se osobama sa invaliditetom olakša pristup kvalitetnim pomagalima za kretanje, uređajima, tehnologijama i oblicima žive pomoći i posrednika u kretanju, uključujući njihovo stavljanje na raspolaganje uz prihvatljive troškove;
- (c) da osobama s invaliditetom obezbede obuku u veštinama kretanja kao i specijalizovanom osoblju koje će raditi sa tim osobama;
- (d) da podstaknu pravna lica koja proizvode pomagala, sredstva i pomoćne tehnologije za kretanje da uzmu u obzir sve aspekte pokretljivosti osoba sa invaliditetom.

Član 21.

Sloboda izražavanja i mišljenja i pristup informacijama

Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da osobe sa invaliditetom mogu da uživaju pravo na slobodu izražavanja i mišljenja, uključujući slobodu da traže, primaju i prenose informacije i ideje, ravnopravno sa drugima, posredstvom svih oblika komunikacije po vlastitom izboru, kao što je definisano u članu 2. ove konvencije, uključujući:

- (a) pružanje informacija osobama sa invaliditetom, koje su namenjene široj javnosti, u pristupačnim formatima i tehnologijama odgovarajućim za različite vrste invaliditeta, blagovremeno i bez dodatnih troškova;
- (b) prihvatanje i olakšavanje korišćenja jezika znakova, Brajevog pisma, uveličavajuće i alternativne komunikacije i svih drugih raspoloživih sredstava, načina i formata komunikacije po vlastitom izboru, od strane osoba sa invaliditetom u zvaničnim interakcijama;
- (c) pozivanje privatnih pravnih lica koja pružaju usluge širokoj javnosti, uključujući putem interneta, da pružaju informacije i usluge u pristupačnom i upotrebljivom formatu osobama sa invaliditetom;
- (d) podsticanje sredstava masovnog informisanja, uključujući pružaoce informacija putem interneta, da učine svoje usluge pristupačnim osobama sa invaliditetom;
- (e) priznavanje i podsticanje korišćenja jezika znakova.

Član 22.

Poštovanje privatnosti

1. Nijedna osoba sa invaliditetom, bez obzira na mesto stanovanja ili način organizacije života, neće biti izložena samovoljnom ili protivzakonitom mešanju u njegovu/njenu privatnost, porodicu, dom ili prepisku ili druge oblike komunikacije ili protivzakonitim napadima na njegovu/njenu čast i ugled. Osobe sa invaliditetom imaju pravo na zaštitu putem zakona od takvog mešanja ili napada.
2. Države strane ugovornice će štiti privatnost ličnih, zdravstvenih i informacija u vezi sa rehabilitacijom osoba sa invaliditetom, ravnopravno sa drugima.

Član 23.

Poštovanje doma i porodice

1. Države strane ugovornice će preduzeti efikasne i odgovarajuće mere u cilju otklanjanja diskriminacije osoba sa invaliditetom u svim pitanjima koja se odnose na brak, porodicu, roditeljstvo i lične odnose, ravnopravno sa drugima, kako bi se obezbedilo:
  - (a) priznavanje prava svih osoba sa invaliditetom u životnom dobu za stupanje u brak da stupe u brak i osnuju porodicu na osnovu slobodne i pune saglasnosti budućih supružnika;
  - (b) priznavanje prava osobama sa invaliditetom da slobodno i odgovorno odlučuju o broju i razmaku između rađanja dece i da imaju pristup informacijama odgovarajućim za njihovo životno doba, obrazovanju u vezi sa rađanjem i planiranjem porodice, kao i potrebnim sredstvima kako bi im se omogućilo vršenje ovih prava;
  - (c) da osobe sa invaliditetom, uključujući decu, očuvaju svoju plodnost ravnopravno sa drugima.
2. Države strane ugovornice će obezbediti prava i odgovornosti osoba sa invaliditetom u vezi sa starateljstvom, šticieništvom i skrbništvom, usvajanjem dece ili sličnim institutima, tamo gde su ovi koncepti predviđeni nacionalnim zakonodavstvom; u svim slučajevima najviše će se voditi računa o najboljim interesima deteta. Države strane ugovornice će pružati odgovarajuću pomoć osobama sa invaliditetom u vršenju njihovih obaveza podizanja dece.

3. Države strane ugovornice će obezbediti da deca sa invaliditetom imaju jednaka prava u pogledu porodičnog života. U cilju ostvarivanja ovih prava i sprečavanja skrivanja, napuštanja, zanemarivanja i izopštavanja dece sa invaliditetom, države strane ugovornice se obavezuju da pružaju blagovremene i sveobuhvatne informacije, usluge i podršku deci sa invaliditetom i njihovim porodicama.
4. Države strane ugovornice će obezbediti da se dete ne razdvaja od svojih roditelja protiv svoje volje, osim ukoliko nadležni organi na osnovu sudskog preispitivanja ne utvrde, u skladu sa zakonom i procedurama koje se primenjuju, da je takvo razdvajanje neophodno u najboljem interesu deteta. Ni u kom slučaju se dete neće razdvajati od roditelja na osnovu invaliditeta bilo deteta ili jednog ili oba roditelja.
5. Države strane ugovornice će, ukoliko najbliža porodica nije u stanju da vodi brigu o detetu sa invaliditetom, uložiti sve napore kako bi se obezbedilo alternativno staranje u okviru šire porodice ili, ukoliko to nije moguće, u okviru zajednice u porodičnom okruženju.

Član 24.

Obrazovanje

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na obrazovanje. U cilju ostvarivanja ovog prava bez diskriminacije i na osnovu jednakih mogućnosti, države strane ugovornice će obezbediti inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima i doživotno učenje u cilju:
  - (a) punog razvoja ljudskog potencijala i osećanja dostojanstva i vlastite vrednosti, kao i jačanja poštovanja ljudskih prava, osnovnih sloboda i različitosti među ljudima;
  - (b) razvoja ličnosti, talenata i kreativnosti osoba sa invaliditetom, kao i njihovih umnih i fizičkih sposobnosti do punog stepena njihovih potencijala;
  - (c) omogućavanja osobama sa invaliditetom da efikasno učestvuju u slobodnom društvu.
2. U ostvarivanju ovog prava, države strane ugovornice će obezbediti da:
  - (a) osobe sa invaliditetom ne budu isključene iz sistema opšteg obrazovanja na osnovu invaliditeta, kao i da deca sa invaliditetom ne budu isključena iz slobodnog i obaveznog osnovnog ili srednjeg obrazovanja, na osnovu invaliditeta;
  - (b) osobe sa invaliditetom imaju pristup inkluzivnom, kvalitetnom i slobodnom osnovnom i srednjem obrazovanju, ravnopravno sa drugima u zajednici u kojoj žive;
  - (c) se pruži razuman smeštaj u skladu s potrebama pojedinca na kojeg se to odnosi;
  - (d) osobe sa invaliditetom dobiju potrebnu podršku u okviru sistema opšteg obrazovanja radi njihovog efikasnijeg obrazovanja;
  - (e) efektivne mere individualizovane podrške budu obezbeđene u sredinama koje maksimalno pogoduju akademskom i društvenom razvoju, u skladu sa ciljem punog uključivanja.
3. Države strane ugovornice će omogućiti osobama sa invaliditetom da uče veštine života i društvenog razvoja radi njihovog punog učešća u

obrazovanju i ravnopravnog pripadanja zajednici. U tom cilju, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere, uključujući da:

- (a) omogućće lakše učenje Brajovog pisma, alternativnog pisma, uveličavajućih i alternativnih načina, sredstava i formata komunikacije kao i veština orijentacije i kretanja, uz podršku i usmeravanje od strane lica sa sličnim problemima;
  - (b) olakšaju učenje jezika znakova i unaprede lingvistički identitet zajednice gluvih;
  - (c) obezbede da se školovanje osoba, posebno dece, koja su slepa, gluva ili i slepa i gluva organizuje na najprikladnijim jezicima, načinima i sredstvima komunikacije za pojedinca, kao i u sredinama koje maksimalno pogoduju akademskom i društvenom razvoju.
4. Da bi pomogle da se obezbedi ostvarivanje ovog prava, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere u cilju zapošljavanja nastavnika, uključujući nastavnika sa invaliditetom, koji su kvalifikovani za jezik znakova i/ili Brajovo pismo, kao i obuke profesionalaca i osoblja koji rade na svim nivoima obrazovanja. Takva obuka će obuhvatiti svest o invaliditetu i korišćenje odgovarajućih uveličavajućih i alternativnih sredstava, načina i formata komunikacije, obrazovnih tehnika i materijala kao podrške osobama sa invaliditetom.
5. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom imaju pristup opštem tercijernom obrazovanju, stručnoj obuci, školovanju odraslih i doživotnom učenju bez diskriminacije i ravnopravno sa drugima. U tom cilju, države strane ugovornice će voditi računa da se osobama sa invaliditetom obezbedi razuman smeštaj.

Član 25.

Zdravlje

Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na ostvarivanje najvišeg mogućeg zdravstvenog standarda bez diskriminacije zasnovane na invaliditetu. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile pristup zdravstvenim uslugama, vodeći računa o polu, uključujući rehabilitaciju u vezi sa zdravljem. Države strane ugovornice posebno će:

- (a) obezbediti osobama sa invaliditetom isti izbor, kvalitet i standard besplatne ili pristupačne zdravstvene zaštite i programe koji se nude drugim licima, uključujući u oblasti polnog ili reproduktivnog zdravlja i javnih zdravstvenih programa namenjenih širokoj populaciji;
- (b) obezbediti one zdravstvene usluge koje su konkretno potrebne osobama sa invaliditetom zbog njihovog invaliditeta, uključujući rano otkrivanje i intervenciju, po potrebi, i usluge namenjene svođenju na najmanju meru i sprečavanju daljeg invaliditeta, uključujući među decom i starijim osobama;
- (c) obezbediti ove zdravstvene usluge što je moguće bliže zajednicama gde ljudi žive, uključujući seoske sredine;
- (d) zatražiti od profesionalnih zdravstvenih radnika da obezbede isti kvalitet lečenja osobama sa invaliditetom kao i drugima, uključujući na osnovu slobodne i informisane saglasnosti, između ostalog, širenjem saznanja o ljudskim pravima, dostojanstvu, autonomiji i potrebama

osoba sa invaliditetom putem obuke i usvajanjem etičkih standarda za javnu i privatnu zdravstvenu zaštitu;

- (e) zabraniti diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom prilikom obezbeđenja zdravstvenog osiguranja i životnog osiguranja ukoliko je takvo osiguranje dozvoljeno nacionalnim zakonodavstvom, koje će se obezbediti na pravedan i razuman način;
- (f) sprečiti diskriminatorско uskraćivanje zdravstvene zaštite ili zdravstvenih usluga ili hrane ili tečnosti na osnovu invaliditeta.

Član 26.

Održavanje i rehabilitacija

1. Države strane ugovornice će preduzeti efikasne i odgovarajuće mere, uključujući putem podrške osoba sa sličnim tegobama, kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da postignu i očuvaju maksimalnu nezavisnost, punu fizičku, mentalnu, socijalnu i stručnu sposobnost, kao i puno uključivanje i učešće u svim aspektima života. U tom cilju, države strane ugovornice će organizovati, ojačati i pružiti sveobuhvatne usluge i programe održavanja i rehabilitacije, posebno u oblasti zdravlja, zapošljavanja, obrazovanja i socijalnih usluga, tako da ove usluge i programi:
  - (a) otpočnu u najranijoj mogućoj fazi i da se zasnivaju na multidisciplinarnoj proceni individualnih potreba i sposobnosti;
  - (b) podrže učešće i uključivanje u zajednicu kao i u sve aspekte društva na dobrovoljnoj osnovi i da budu dostupni osobama sa invaliditetom na mestima najbližim njihovim zajednicama, uključujući seosku sredinu.
2. Države strane ugovornice će podsticati razvoj početne i kontinuirane obuke za profesionalce i drugo osoblje koje radi na pružanju usluga održavanja i rehabilitacije.
3. Države strane ugovornice će se zalagati za raspoloživost, poznavanje i upotrebu pomoćnih sredstava i tehnologija, osmišljenih za osobe sa invaliditetom, koje se odnose na održavanje i rehabilitaciju.

Član 27.

Rad i zapošljavanje

1. Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na rad, ravnopravno sa drugima; to uključuje pravo na mogućnost sticanja sredstava za život radom koji je slobodno izabran ili prihvaćen na tržištu rada i u radnoj sredini koja je otvorena, uključiva i pristupačna za osobe sa invaliditetom. Države strane ugovornice će garantovati i unapređivati ostvarivanje prava na rad, uključujući i one osobe koje postanu invalidi tokom rada, tako što će preduzeti odgovarajuće korake, uključujući putem zakonodavstva, između ostalog, u cilju:
  - (a) zabrane diskriminacije na osnovu invalidnosti u vezi sa svim pitanjima koja se tiču svih oblika zapošljavanja, uključujući uslove za stupanje u radni odnos, angažovanje i zapošljavanje, stalnost zapošljavanja, napredovanje na radnom mestu i bezbedne i zdrave radne uslove;
  - (b) zaštite prava osoba sa invaliditetom da, ravnopravno sa drugima, uživaju pravedne i povoljne uslove za rad, uključujući jednake mogućnosti i nadoknadu za rad jednake vrednosti, bezbedne i zdrave

- radne uslove, uključujući zaštitu od uznemiravanja i ispravljanje nepravdi;
- (c) stvaranja uslova da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da ostvaruju svoje pravo na rad i sindikalno udruživanje, ravnopravno sa drugima;
  - (d) omogućavanja osobama sa invaliditetom da imaju efikasan pristup opštim tehničkim programima i programima za stručno usmeravanje, kao i uslugama nalaženja posla i stručne i kontinuirane obuke;
  - (e) podsticanja mogućnosti zapošljavanja i napredovanja u karijeri za osobe sa invaliditetom na tržištu rada, kao i pružanje pomoći u pronalazaženju, sticanju, očuvanju posla i vraćanja na posao;
  - (f) unapređivanja mogućnosti za samozapošljavanje, preduzetništvo, razvoj zadruga i otpočinjanje vlastitog posla;
  - (g) zapošljavanja osoba sa invaliditetom u javnom sektoru;
  - (h) podsticanja zapošljavanja osoba sa invaliditetom u privatnom sektoru putem odgovarajućih politika i mera, koje mogu obuhvatati i afirmativne akcione programe, podsticaje i druge mere;
  - (i) obezbeđenja razumnog smeštaja osobama sa invaliditetom na radnom mestu;
  - (j) podsticanja osoba sa invaliditetom da stiču radno iskustvo na otvorenom tržištu rada;
  - (k) podsticanja programa stručne i profesionalne rehabilitacije osoba sa invaliditetom, programa za zadržavanje posla i vraćanje na posao osoba sa invaliditetom.
2. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom ne budu držane u ropstvu ili stanju sličnom ropstvu, kao i da budu zaštićene, ravnopravno sa drugima, od prisilnog rada ili radne obaveze.

Član 28.

Odgovarajući uslovi života i socijalna zaštita

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na odgovarajući životni standard za njih i njihovu porodicu, uključujući odgovarajuću ishranu, odeću i smeštaj, kao i na stalno poboljšavanje uslova života, i preduzeće odgovarajuće korake radi očuvanja i unapređivanja ovog prava bez diskriminacije na osnovu invaliditeta.
2. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na socijalnu zaštitu i na ostvarivanje tog prava bez diskriminacije na osnovu invaliditeta i preduzeće odgovarajuće korake radi očuvanja i unapređivanja ovog prava, uključujući i mere kojima se obezbeđuje da:
  - (a) osobe sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup uslugama obezbeđenja čiste vode, kao i da imaju pristup odgovarajućim i raspoloživim uslugama, sredstvima i ostaloj pomoći za potrebe invalida;
  - (b) osobe sa invaliditetom, posebno žene i devojke sa invaliditetom i starije osobe sa invaliditetom, imaju pristup programima socijalne zaštite i programima za smanjenje siromaštva;
  - (c) osobe sa invaliditetom i njihove porodice koje žive u siromaštvu imaju pristup državnoj pomoći za pokrivanje troškova vezanih za invaliditet,

uključujući odgovarajuću obuku, davanje saveta, finansijsku pomoć i privremenu tuđu negu;

- (d) osobe sa invaliditetom imaju pristup programima socijalnih stanova;
- (e) osobe sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup penzionim pogodnostima i programima.

Član 29.

Učešće u političkom i javnom životu

Države strane ugovornice garantuju osobama sa invaliditetom politička prava i mogućnost da ih uživaju na ravnopravnoj osnovi sa drugima, i obavezuju se:

- (a) da osiguraju da osobe sa invaliditetom mogu efikasno i potpuno da učestvuju u političkom i javnom životu ravnopravno kao i drugi, neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika, uključujući pravo i mogućnost da osobe sa invaliditetom glasaju i budu birane, između ostalog, tako što će:
  - (i) obezbediti da procedure glasanja, sredstva i materijali budu prikladni, pristupačni i laki za razumevanje i korišćenje;
  - (ii) štiti prava osoba sa invaliditetom da tajno glasaju na izborima i javnim referendumima bez zastrašivanja, kao i da se kandiduju na izborima, da efikasno obavljaju dužnosti i sve javne funkcije na svim nivoima vlasti, omogućavajući korišćenje tehnologija za pomoć i novih tehnologija gde je to moguće;
  - (iii) garantovati slobodno izražavanje volje osoba sa invaliditetom kao birača i u tom cilju, gde je to potrebno, na njihov zahtev, omogućiti da im osoba po njihovom izboru pruži pomoć prilikom glasanja;
- (b) aktivno unapređivati okruženje u kojem osobe sa invaliditetom mogu efikasno i potpuno da učestvuju u obavljanju javnih poslova bez diskriminacije i ravnopravno sa drugima, i podsticati njihovo učešće u javnim poslovima, uključujući:
  - (i) učešće u nevladinim organizacijama i udruženjima koji se bave pitanjem javnog i političkog života zemlje, kao i u aktivnostima i upravi političkih partija;
  - (ii) osnivanje i priključivanje organizacijama osoba sa invaliditetom u cilju predstavljanja osoba sa invaliditetom na međunarodnom nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Član 30.

Učešće u kulturnom životu, rekreaciji, aktivnostima u slobodno vreme i sportu

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osobama sa invaliditetom da ravnopravno sa drugima učestvuju u kulturnom životu i preduzeće sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da osobe sa invaliditetom:
  - (a) imaju pristup materijalima kulturnog sadržaja u oblicima koji su im pristupačni;
  - (b) imaju pristup televizijskim programima, filmovima, pozorištu i drugim kulturnim aktivnostima u oblicima koji su im pristupačni;

- (c) imaju pristup mestima za izvođenje predstava ili pružanje usluga kulturnog sadržaja, kao što su pozorišta, muzeji, bioskopi, biblioteke i turističke agencije i, po mogućnosti, pristup spomenicima i znamenitostima od nacionalnog kulturnog značaja.
2. Države strane ugovornice će preduzimati odgovarajuće mere kako bi omogućile da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da razvijaju i iskoriste svoje kreativne, umetničke i intelektualne potencijale, ne samo za svoje potrebe, već i za obogaćivanje društva.
  3. Države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće korake, u skladu s međunarodnim pravom, kako bi obezbedile da zakoni kojima se štite prava na intelektualnu svojinu ne predstavljaju neopravdanu ili diskriminatorску prepreku za pristup osoba sa invaliditetom materijalima kulturnog sadržaja.
  4. Osobe sa invaliditetom imaju pravo, ravnopravno sa drugima, na priznavanje i podršku njihovom specifičnom kulturnom i jezičkom identitetu, uključujući jezik znakova i kulturu osoba oštećenog sluha.
  5. Da bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da ravnopravno sa drugima učestvuju u rekreativnim i sportskim aktivnostima, kao i onima u slobodno vreme, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere kako bi:
    - (a) podstakle i unapredile učesće osoba sa invaliditetom, u najvećoj mogućoj meri, u vodećim sportskim aktivnostima na svim nivoima;
    - (b) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da organizuju, razvijaju i učestvuju u specifičnim sportskim i rekreativnim aktivnostima vezanim za invaliditet, i u tom cilju će podsticati obezbeđivanje, ravnopravno sa drugima, odgovarajuće nastave, treninga i sredstava;
    - (c) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju pristup sportskim, rekreativnim i turističkim događajima;
    - (d) obezbedile da deca sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup sa ostalom decom u učešću u igri, rekreaciji i aktivnostima u slobodno vreme, kao i sportskim aktivnostima, uključujući i one aktivnosti u okviru škole;
    - (e) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju pristup uslugama onih koji su uključeni u organizaciju rekreativnih, turističkih aktivnosti kao i aktivnosti u slobodno vreme i sportskih aktivnosti.

Član 31.

Statistika i prikupljanje podataka

1. Države strane ugovornice se obavezuju da prikupljaju odgovarajuće informacije, uključujući statističke podatke i podatke na osnovu istraživanja, koji im omogućuju formulisanje i sprovođenje politika u vezi s primenom ove konvencije. Proces prikupljanja i čuvanja ovih informacija će:
  - (a) biti u skladu sa pravno utvrđenim garancijama, uključujući zakonodavstvo o zaštiti podataka, za obezbeđenje poverljivosti i poštovanja privatnosti osoba sa invaliditetom;

- (b) biti u skladu sa međunarodno prihvaćenim normama za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i etičkih načela prilikom prikupljanja i korišćenja statistike.
- 2. Informacije koje su prikupljene u skladu sa ovim članom će se distribuirati, gde je to pogodno, i koristiti kako bi se omogućila procena ispunjavanja obaveza država strana ugovornica iz ove konvencije i kako bi se identifikovale i rešavale prepreke s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u ostvarivanju svojih prava.
- 3. Države strane ugovornice preuzimaju odgovornost za distribuciju ovih statističkih podataka i obezbeđuju njihovu dostupnost osobama sa invaliditetom i drugima.

Član 32.

Međunarodna saradnja

- 1. Države strane ugovornice priznaju značaj međunarodne saradnje i njenog unapređivanja u podršci nacionalnim naporima za ostvarenje svrhe i ciljeva ove Konvencije, i preduzimaće odgovarajuće i efikasne mere u tom pogledu, između dve ili više država i, gde je to pogodno, u saradnji sa odgovarajućim međunarodnim i regionalnim organizacijama i civilnim društvom, posebno organizacijama osoba sa invaliditetom. Te mere bi mogle obuhvatiti, između ostalog, sledeće:
  - (a) da obezbede da u međunarodnu saradnju, uključujući međunarodne programe za razvoj, budu uključene osobe sa invaliditetom i da im ona bude dostupna;
  - (b) olakšavanje i podržavanje izgradnje kapaciteta, uključujući putem razmene i podele informacija, iskustava, programa obuke i najbolje prakse;
  - (c) olakšavanje saradnje u oblasti istraživanja i pristupa naučnom i tehničkom znanju;
  - (d) pružanje, gde je to pogodno, tehničke i ekonomske pomoći, uključujući i olakšavanje pristupa i zajedničko korišćenje dostupnih tehnologija i onih za pomoć, kao i putem transfera tehnologija.
- 2. Odredbe ovog člana ne idu na uštrb obaveza svake države strane ugovornice koje se tiču ispunjavanja njenih obaveza iz ove konvencije.

Član 33.

Nacionalna primena i praćenje

- 1. Države strane ugovornice će odrediti, u skladu sa svojim sistemom organizacije, jedno ili više tela u okviru svoje vlade za pitanja koja se odnose na primenu ove Konvencije, i razmotriće sa dužnom pažnjom mogućnost uspostavljanja ili određivanja koordinacionog mehanizma u okviru vlade radi lakšeg preduzimanja odgovarajuće akcije u različitim sektorima i na različitim nivoima.
- 2. Države strane ugovornice će, u skladu sa svojim pravnim i upravnim sistemima, održavati, jačati, odrediti ili uspostaviti u okviru odnosne države strane ugovornice, okvir, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, po potrebi, za unapređivanje, zaštitu i praćenje primene ove konvencije. Pri određivanju ili uspostavljanju takvog mehanizma, države strane ugovornice će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i

funkcionisanje nacionalnih institucija za zaštitu i unapređivanje ljudskih prava.

3. Civilno društvo, posebno osobe sa invaliditetom i njihove organizacije koje ih zastupaju, biće uključeni u proces praćenja primene i potpuno će u njemu učestvovati.

Član 34.

Komitet za prava osoba sa invaliditetom

1. Biće osnovan Komitet za prava osoba sa invaliditetom (dalje u tekstu „Komitet”) koji će obavljati funkcije predviđene dalje u ovom tekstu.
2. U vreme stupanja ove konvencije na snagu, Komitet će sačinjavati dvanaest eksperata. Nakon dodatnih šezdeset ratifikacija ili pristupanja Konvenciji, članstvo u Komitetu će se povećati za šest članova, dostižući maksimalan broj od osamnaest članova.
3. Članovi Komiteta će delovati u ličnom svojstvu i posedovaće visoke moralne kvalitete i priznatu stručnost i iskustvo u oblasti koju pokriva ova Konvencija. Prilikom imenovanja svojih kandidata, države strane ugovornice se pozivaju da sa dužnom pažnjom razmotre odredbu iz člana 4. tačka 3. ove Konvencije.
4. Države strane ugovornice će birati članove Komiteta vodeći računa o ravnopravnoj geografskoj zastupljenosti, zastupljenosti različitih oblika civilizacije i najvažnijih pravnih sistema, uravnoteženoj zastupljenosti polova i učešću eksperata sa invaliditetom.
5. Članovi Komiteta će se birati tajnim glasanjem sa liste lica koja su države strane ugovornice imenovala iz redova svojih državljana na sastancima Konferencije država strana ugovornica. Na tim sastancima, na kojima će dve trećine država strana ugovornica predstavljati kvorum, lica izabrana u Komitet predstavljajuće ona lica koja dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država strana ugovornica koji su prisutni i koji glasaju.
6. Prvi izbori će se održati najkasnije šest meseci nakon datuma stupanja ove Konvencije na snagu. Najmanje četiri meseca pre datuma svakog pojedinačnog izbora, generalni sekretar Ujedinjenih nacija uputiće pismo državama stranama ugovornicama pozivajući ih da dostave svoje nominacije u roku od dva meseca. Generalni sekretar će potom pripremiti listu po abecednom redu svih lica koja su na ovaj način nominovana, navodeći države strane ugovornice koje su ih nominovale i dostaviće je državama stranama ugovornicama ove Konvencije.
7. Članovi Komiteta biraju se na period od četiri godine i mogu biti samo još jednom izabrani. Međutim, šestorici članova koji su izabrani na prvim izborima mandat ističe po isteku dve godine; odmah nakon prvih izbora, imena ove šestorice članova bira žrebom predsedavajući sastanka spomenutog u tački 5. ovog člana.
8. Izbor šestorice dodatnih članova Komiteta održaće se tokom redovnih izbora u skladu sa odgovarajućim odredbama ovog člana.
9. Ukoliko član Komiteta umre ili podnese ostavku ili izjavi da iz bilo kojeg drugog razloga ne može više da obavlja svoje dužnosti, država strana ugovornica koja je imenovala tog člana imenovaće drugog eksperta koji ima kvalifikacije i ispunjava zahteve iznete u odgovarajućim odredbama ovog člana, koji će služiti u tom svojstvu do kraja mandata.

10. Komitet će utvrditi svoj poslovnik o radu.
11. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obezbediti potrebno osoblje i sredstva za efikasno obavljanje funkcija Komiteta na osnovu ove Konvencije, i sazvaće njegov prvi sastanak.
12. Uz odobrenje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, članovi Komiteta osnovanog prema ovoj Konvenciji, dobijaće platu iz sredstava Ujedinjenih nacija pod onim uslovima i modalitetima koje utvrdi Skupština, imajući u vidu značaj odgovornosti Komiteta.
13. Članovi Komiteta imajuće pravo na olakšice, privilegije i imunitete koje uživaju eksperti u misiji Ujedinjenih nacija kako je utvrđeno u odgovarajućim odeljcima Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija.

Član 35.

Izveštaji država strana ugovornica

1. Svaka država strana ugovornica će dostavljati Komitetu, preko generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, sveobuhvatni izveštaj o merama koje su preduzete u cilju izvršavanja njenih obaveza iz ove konvencije, kao i o napretku koji je u tom pogledu ostvaren, u roku od dve godine nakon stupanja ove konvencije na snagu za odnosnu državu stranu ugovornicu.
2. Nakon toga, države strane ugovornice će podnositi naredne izveštaje najmanje jednom svake četiri godine i posle toga kad god to Komitet zatraži.
3. Komitet će odlučivati o smernicama koje treba da se primenjuju na sadržaj izveštaja.
4. Država strana ugovornica koja je podnela prvi sveobuhvatan izveštaj Komitetu ne treba da u svojim sledećim izveštajima ponavlja informacije koje je prethodno iznela. Prilikom pripreme izveštaja za Komitet, države strane ugovornice se pozivaju da razmotre mogućnost da to čine u okviru otvorenog i transparentnog procesa i da sa dužnom pažnjom uzmu u obzir odredbu sadržanu u članu 4, tačka 3. ove konvencije.
5. Izveštaji mogu da ukažu na faktore i teškoće koji utiču na stepen ispunjavanja obaveza iz ove konvencije.

Član 36.

Razmatranje izveštaja

1. Komitet će razmotriti svaki izveštaj i dati onakve sugestije i opšte preporuke u vezi sa izveštajem koje može smatrati odgovarajućim i proslediće ih odnosnoj državi strani ugovornici. Država strana ugovornica može da odgovori Komitetu bilo kojom informacijom po svom izboru. Komitet može zatražiti dodatne informacije od država strana ugovornica koje su relevantne za primenu ove konvencije.
2. Ukoliko država strana ugovornica znatno kasni s podnošenjem izveštaja, Komitet može obavestiti odnosnu državu stranu ugovornicu o potrebi razmatranja primene ove konvencije u toj državi strani ugovornici, na osnovu pouzdanih informacija kojima Komitet raspolaže, ukoliko odnosni izveštaj ne bude podnet u roku od tri meseca nakon tog obaveštenja. Komitet će pozvati odnosnu državu stranu ugovornicu da učestvuje u tom

razmatranju. Ukoliko država strana ugovornica odgovori podnošenjem odnosnog izveštaja, primenjuju se odredbe stava 1. ovog člana.

3. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija staviće te izveštaje na raspolaganje svim državama stranama ugovornicama.
4. Države strane ugovornice staviće svoje izveštaje na raspolaganje širokoj javnosti u svojoj zemlji i omogućiće pristup sugestijama i opštim preporukama koji se odnose na ove izveštaje.
5. Komitet će, ukoliko to smatra primerenim, dostaviti specijalizovanim agencijama, fondovima i programima Ujedinjenih nacija i drugim nadležnim telima, izveštaje država strana ugovornica kako bi se izašlo u susret zahtevu ili upozorenju o potrebi dobijanja tehničkog saveta ili pomoći koje oni sadrže, zajedno sa primedbama i preporukama Komiteta, ukoliko ih bude, vezanim za te zahteve ili upozorenja.

Član 37.

Saradnja država strana ugovornica i Komiteta

1. Svaka država strana ugovornica će saradivati s Komitetom i pomagati njegovim članovima u ispunjavanju njihovog mandata.
2. U svom odnosu sa državama stranama ugovornicama Komitet će sa dužnom pažnjom razmatrati puteve i načine za povećanje nacionalnih kapaciteta za primenu ove konvencije, uključujući i putem međunarodne saradnje.

Član 38.

Odnos Komiteta sa ostalim telima

U cilju jačanja efikasne primene ove konvencije i podsticanja međunarodne saradnje u oblasti koju pokriva ova konvencija:

- (a) specijalizovane agencije i drugi organi Ujedinjenih nacija imaju pravo da budu zastupljeni prilikom razmatranja primene onih odredaba ove konvencije koje spadaju u delokrug njihovog mandata. Komitet može pozvati specijalizovane agencije i druga nadležna tela koje može smatrati odgovarajućim da daju ekspertski savet o primeni ove konvencije u oblastima koje spadaju u okvir njihovih odnosnih mandata. Komitet može pozvati specijalizovane agencije i druge organe Ujedinjenih nacija da podnesu izveštaje o primeni ove konvencije u oblastima koje spadaju u okvir njihovih aktivnosti.
- (b) Komitet će se prilikom vršenja svog mandata konsultovati, ukoliko je to potrebno, sa drugim relevantnim telima ustanovljenim na osnovu međunarodnih ugovora o ljudskim pravima, kako bi se obezbedila doslednost njihovih odnosnih smernica, sugestija i opštih preporuka u izveštaju i kako bi se izbeglo dupliranje i poklapanje u vršenju njihovih funkcija.

Član 39.

Izveštaj Komiteta

Komitet podnosi izveštaj svake dve godine Generalnoj skupštini i Ekonomskom i socijalnom savetu o svojim aktivnostima i može davati sugestije i opšte preporuke koje se zasnivaju na razmatranju izveštaja i informacija koje je dobio od država strana ugovornica. Te sugestije i opšte preporuke se uključuju u izveštaj Komiteta zajedno s komentarima, ukoliko ih ima, država strana ugovornica.

Član 40.

Konferencija država strana ugovornica

1. Države strane ugovornice se redovno sastaju na Konferenciji država strana ugovornica radi razmatranja bilo kojeg pitanja u vezi s primenom ove konvencije.
2. Najkasnije šest meseci nakon stupanja ove konvencije na snagu, generalni sekretar Ujedinjenih nacija saziva Konferenciju država strana ugovornica. Naredne sastanke generalni sekretar saziva svake dve godine ili na osnovu odluke Konferencije država strana ugovornica.

Član 41.

Depozitar

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je depozitar ove konvencije.

Član 42.

Potpisivanje

Ova konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama stranama ugovornicama i organizacijama za regionalne integracije počev od 30. marta 2007. godine, u sedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član 43.

Obavezna saglasnost

Ova konvencija podleže ratifikaciji država potpisnica i zvaničnoj potvrdi organizacija za regionalne integracije potpisnica iste. Konvencija je otvorena za pristupanje bilo koje države ili organizacije za regionalne integracije, koje nisu potpisale ovu konvenciju.

Član 44.

Organizacije za regionalne integracije

1. „Organizacija za regionalne integracije” označava bilo koju organizaciju koju uspostave suverene države određenog regiona, na koju su njene države članice prenele nadležnost u vezi s pitanjima koja su predmet ove konvencije. Te organizacije će, u svojim instrumentima o zvaničnom potvrđivanju ili pristupanju, navesti stepen svojih nadležnosti u vezi s pitanjima kojima se bavi ova konvencija. One će naknadno obavestiti depozitara o bilo kojoj značajnoj izmeni stepena svojih nadležnosti.
2. Pozivanje na „države strane ugovornice” u ovoj konvenciji odnosi se i na ove organizacije u granicama njihovih nadležnosti.
3. Za svrhe člana 45. stav 1. i člana 47. st. 2. i 3. ove konvencije, bilo koji instrument koji je deponovala neka organizacija za regionalne integracije neće se uzimati u obzir.
4. Organizacije za regionalne integracije mogu, kad je reč o pitanjima iz njihove nadležnosti, koristiti svoje pravo da glasaju na Konferenciji država strana ugovornica, pri čemu je broj glasova jednak broju njihovih država članica koje su strane ugovornice ove konvencije. Takva organizacija neće koristiti svoje pravo da glasa ukoliko bilo koja od njenih država članica ostvaruje svoje pravo i obratno.

Član 45.

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.
2. Za svaku državu ili organizaciju za regionalne integracije, ratifikovanje, zvanično potvrđivanje ili pristupanje ovoj konvenciji nakon deponovanja dvadesetog takvog instrumenta, ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja takvog njenog instrumenta.

Član 46.

Rezerve

1. Rezerve koje su nespojive s predmetom i svrhom ove konvencije nisu dopuštene.
2. Rezerve se mogu povući u svako doba.

Član 47.

Izmene i dopune

1. Svaka država strana ugovornica može predložiti izmenu i dopunu ove konvencije i dostaviti je generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar obaveštava države strane ugovornice o svakoj predloženoj izmeni i dopuni s molbom da ga izveste da li su za održavanje konferencije država strana ugovornica na kojoj bi se razmatrali ovi predlozi i donosile odluke o njima. U slučaju da se u roku od četiri meseca od datuma takvog obaveštenja, najmanje jedna trećina država strana ugovornica izjasni za takvu konferenciju, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Svaku izmenu i dopunu koju usvoji dvotrećinska većina država strana ugovornica koje su prisutne i koje glasaju generalni sekretar dostavlja Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija na odobrenje, a potom svim državama stranama ugovornicama na prihvatanje.
2. Svaka izmena i dopuna usvojena i odobrena u skladu sa stavom 1. ovog člana stupa na snagu tridesetog dana pošto broj instrumenata o prihvatanju koji su deponovani dostigne broj od dve trećine država strana ugovornica na dan usvajanja te izmene i dopune. Nakon toga, izmena i dopuna stupa na snagu za svaku državu stranu ugovornicu pojedinačno tridesetog dana nakon deponovanja njenog instrumenta o prihvatanju. Izmjena i dopuna obavezuje samo one države strane ugovornice koje su je prihvatile.
3. Ukoliko Konferencija država strana ugovornica tako odluči konsensusom, izmena i dopuna koja je usvojena i odobrena u skladu sa stavom 1. ovog člana koja se odnosi isključivo na čl. 34, 38, 39. i 40. stupa na snagu za sve države strane ugovornice tridesetog dana nakon što broj deponovanih instrumenata o prihvatanju dostigne dve trećine od broja država strana ugovornica na dan usvajanja te izmene i dopune.

Član 48.

Otkazivanje

Država strana ugovornica može otkazati ovu konvenciju pismenim obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkazivanje stupa na snagu po isteku godine dana nakon datuma prijema obaveštenja od strane generalnog sekretara.

Član 49.

Dostupan format

Tekst ove konvencije na raspolaganju je u dostupnim formatima.

Član 50.

Verodostojnost teksta

Tekstovi ove konvencije na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku jednako su verodostojni.

Član 3.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Međunarodni ugovori”.